FUMO
Omgevingsdienst Fryslân

Begroting 2027

September 2026

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

1 Inleiding

In 2027 zetten de deelnemers en de FUMO een gezamenlijke stap om de FUMO te laten uitgroeien tot een **robuuste, toekomstbestendige kennisorganisatie** voor de fysieke leefomgeving in Friesland. Vertrekpunt is de bestuurlijke ambitie zoals besproken in de gezamenlijke bijeenkomst: de FUMO vervult een **meer onafhankelijke, gezaghebbende rol** richting het bevoegd gezag, met ruimte voor intensievere samenwerking en wederzijds begrip voor ieders rol en belang.

Binnen Friesland is het uitgangspunt dat we toewerken naar **meer uniformiteit en regionaal programmeren** van de VTH opgave. Samen met de partners worden de gezamenlijke ambities vertaald naar de praktijk, zodat kennis en capaciteit beter worden gedeeld en ingezet. Doel is om de beschikbare middelen **efficiënt en effectief** in te zetten, door fragmentatie te verminderen en waar mogelijk regionaal samen op te trekken.

Om dit te realiseren, zet de FUMO in 2027 in op drie versterkingslijnen:

1. Samenwerking en programmering in Friesland

- Versterken van de samenwerking tussen deelnemers en FUMO, gericht op gezamenlijke programmering op gebied van de fysieke leefomgeving het realiseren.
- Uniforme werkafspraken en het delen van specialistische kennis.

2. Digitalisering en datagedreven werken

- Verdere digitalisering van processen, inclusief het optimaal benutten van VTH systemen en koppelingen, zodat informatie één keer wordt vastgelegd en Friese partners tijdig en betrouwbaar geïnformeerd zijn.
- Opbouwen van een stevige functie op het gebied van **data en informatiebeheer**, zodat sturing (door deelnemers én FUMO) meer gebaseerd is op actuele cijfers, trends en risico's.
- Ontwikkelen van dashboards en rapportages die uniform beschikbaar zijn voor alle deelnemers, als basis voor regionaal programmeren en verantwoording.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

3. Cultuur- en organisatieontwikkeling FUMO

- Doorontwikkeling van de FUMO naar een **volwassen, lerende organisatie** met helder leiderschap, rolvastheid en verantwoordelijkheid op de juiste plekken.
- Gerichte investering in medewerkers en leidinggevenden, zodat de FUMO zichtbaar en herkenbaar is als onafhankelijk, deskundig partner met gezag en vertrouwen.
- Versterken van de interne samenwerking, het eigenaarschap en de dienstverlenende houding, passend bij de rol van kennisorganisatie en partner in de Friese opgaven.

Deze opgave vraagt in 2027 om **gerichte investeringen in de organisatie** (capaciteit, digitalisering, informatiebeheer en ontwikkeling van medewerkers en leiders). Dit is noodzakelijk om de FUMO in staat te stellen haar rol **adequaat, rechtmatig en met gezag en vertrouwen** te vervullen. De investering wordt daarmee gezien als een bijdrage aan de **gezamenlijke opgaven** van de Friese overheden in de fysieke leefomgeving en aan het voldoen aan de landelijke eisen voor een robuuste Omgevingsdienst.

Voor de omslag naar een proactieve, zelfbewuste organisatiecultuur en VTH uitvoeringsorganisatie. Is de strategie:

- samenhang en richting (van output naar outcome);
- informatiegestuurd werken en digitalisering;
- professioneel leiderschap en consistente aansturing;
- vertrouwen en samenwerking tussen FUMO, bevoegd gezag en ketenpartners.Met de investeringen die noodzakelijk zijn op een opwaartse lijn te creëren realiseren wij:
- bouwen aan vertrouwen;
- efficiëntie winst bij FUMO en partners;
- innoverende processen;
- versterking samenwerking;
- de basis op orde;
- korte lijnen en duidelijkheid;
- voorspelbaarheid en continuïteit;
- kwaliteit verbetering;
- rechtmatigheid;
- stabiliteit op gebied van P&O en organisatie.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

2 In één oogopslag

Totale baten

- Deelnemersbijdrage
- SPUK baten
- Financiële baten
- Overige baten

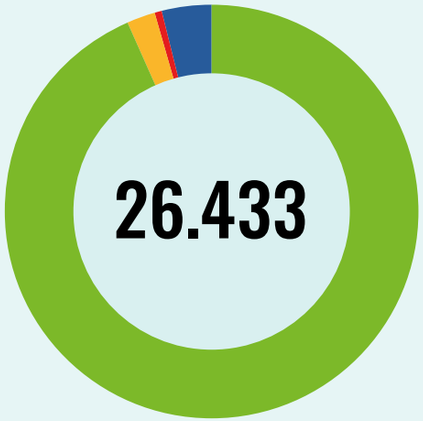

Totale lasten

- Personeelskosten
- Overige personeelskosten
- Kapitaallasten
- Bedrijfsvoeringskosten
- Onvoorzien
- Ontwikkelkosten

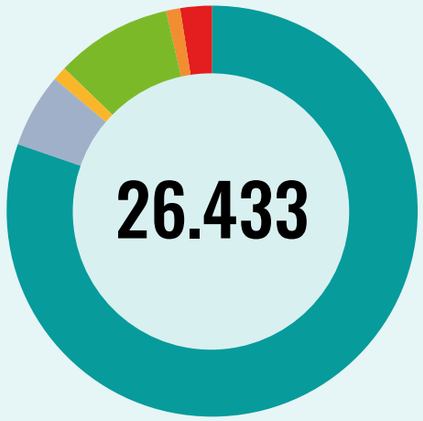

Begrote formatie

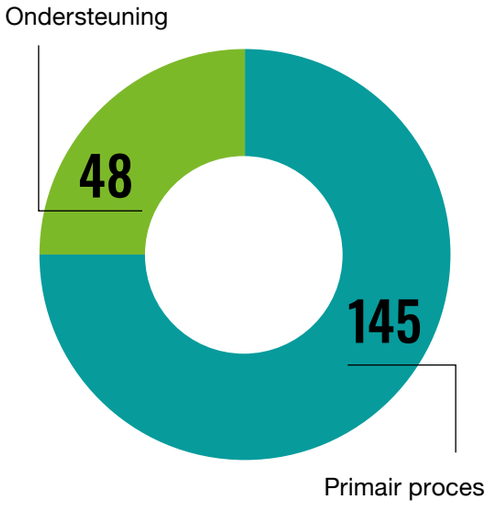

24,7 mln

Deelnemersbijdrage

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

3 Managementsamenvatting

In deze begroting worden de belangrijkste beleidsmatige, operationele en organisatorische ontwikkelingen geschetst die in 2027 van invloed zijn op de uitvoering van de taken van de FUMO. De omgeving waarin de FUMO opereert blijft sterk in beweging door nieuwe wet- en regelgeving, maatschappelijke opgaven en toenemende eisen aan kwaliteit, samenwerking en informatievoorziening. Tegelijkertijd groeit de behoefte aan een robuuste, professionele en toekomstbestendige omgevingsdienst.

Beleidsmatige ontwikkelingen

In 2027 bouwt de FUMO voort op het uitvoeringsprogramma VTH 2026 en de Uitvoerings- en handhavingsstrategie Fryslân 2025–2028. De uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving wordt verder versterkt en geprofessionaliseerd, in lijn met adviezen voortkomend uit het Interbestuurlijk Programma VTH (IBP-VTH). De focus ligt op uniforme, risicogerichte en kwalitatief hoogwaardige uitvoering, ondersteund door digitale informatievoorziening, kennisontwikkeling en samenwerking binnen het VTH-netwerk.

Nieuwe en gewijzigde wet- en regelgeving hebben directe gevolgen voor de uitvoering. De Wet veilige jaarwisseling introduceert nieuwe gemeentelijke bevoegdheden en heeft impact op toezicht en handhaving op vuurwerkopslagen en -verkooppunten. Daarnaast leidt de verwachte wijziging van het asbeststelsel per 2027 tot een aanzienlijke toename van vergunningplichtige bedrijven en toezichtslasten, terwijl ook tijdige keuzes nodig zijn over capaciteit en systemen door de overgang naar het Digitaal Stelsel Omgevingswet. Verder vraagt de toenemende aandacht voor risico’s rond staalslakken om versterking van kennis en toezicht.

Strategische thema’s zoals circulaire economie, zeer zorgwekkende stoffen (ZZS) en de actualisatie van de kwaliteitscriteria 3.0 bepalen mede de koers. De FUMO investeert in kennisopbouw en samenwerking om deelnemers goed te kunnen ondersteunen bij hun beleidsambities. De aanpak van ZZS wordt in 2027 verder uitgebouwd en structureel ingebed, waarbij het belang van zichtbaarheid en continuïteit van toezicht wordt benadrukt. Door de actualisatie van de kwaliteitscriteria wordt de adviserende rol van de FUMO in het fysieke domein verder versterkt, onder meer via de inzet van omgevingsadviseurs.

Door de actualisatie van de kwaliteitscriteria 3.0 wordt de adviserende rol van de FUMO in het fysieke domein versterkt. Voor een goede uitvoering worden in 2027 extra functies ingezet, waaronder omgevingsadviseurs, die nauw samenwerken met de deelnemers bij het opstellen van omgevingsplannen en thema’s als circulaire economie en energie. Deze versterking van capaciteit en deskundigheid draagt bij aan een uniforme, hoogwaardige uitvoering van VTH-taken en beleidsadvisering.

Operationele ontwikkelingen

In 2027 zet de FUMO in op verdere professionalisering van het toezicht en de handhaving. Er wordt een audit gestart met daarin extra aandacht voor het preventief voorkomen van overtredingen. Bestaande toezichtvormen zoals ketentoezicht en dronetoezicht worden verder versterkt met investeringen in kennis en processen om de kwaliteit en robuustheid te waarborgen. Energietoezicht blijft een basistaak en wordt voortgezet met de extra gelden vanuit de SPUK-gelden tot en met 2029.

Het nieuwe risicomodel I-GO wordt na een pilotfase structureel geïmplementeerd, zodat toezicht effectiever en meer risicogestuurd kan worden ingezet. Ook het actualisatieprogramma voor vergunningen wordt voortgezet, met nadruk op samenwerking tussen vergunningverlening, toezicht en handhaving.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Organisatorische ontwikkelingen

Om de groeiende en complexere opgaven duurzaam te kunnen blijven uitvoeren, werkt de FUMO toe naar een zelfstandige en robuuste organisatie. De afgelopen jaren is gebleken dat de huidige slanke inrichting van de bedrijfsvoering kwetsbaar is. In 2027 wordt daarom ingezet op versterking van de afdeling bedrijfsvoering, zodat de primaire processen beter worden ondersteund en de organisatie blijvend kan voldoen aan externe eisen.

Daarnaast staan belangrijke ontwikkelingen op het gebied van huisvesting, wagenpark en personeelsbeleid op de agenda. De voorgenomen nieuwbouw biedt een toekomstbestendige oplossing voor structurele knelpunten in de huidige huisvesting. Op het gebied van personeel en organisatie ligt de nadruk op het creëren van interne rust, duidelijke sturing en professioneel leiderschap. Door te investeren in medewerkers, cultuur en organisatieontwikkeling wordt gewerkt aan continuïteit, wendbaarheid en aantrekkelijkheid als werkgever.

Informatisering en automatisering

De verdere digitalisering en professionalisering van de informatievoorziening vormen een belangrijke randvoorwaarde voor de uitvoering van de taken. In 2027 werkt de FUMO op basis van de vastgestelde Informatievisie 2024–2028 aan uniformering, datagedreven werken en het borgen van wet- en regelgeving in het digitale domein. De implementatie van een nieuw zaaksysteem, de doorontwikkeling van het datawarehouse en de inzet van AI dragen bij aan kwaliteit en efficiëntie, maar vragen ook om structurele aandacht voor beheer, informatiebeheer en deskundigheid.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Financieel

OMSCHRIJVING (€ X1.000)	2026 BEGROTING	2027 BEGROTING		MUTATIE
Totale baten	**23.424**	**26.433**	**3.009**	**12,8%**
Deelnemersbijdragen	**21.541**	**24.698**	**3.157**	**14,7%**
Gemeenten	14.382	16.565	2.183	15,2%
Provincie	7.112	8.086	974	13,7%
Wetterskip	47	47	0	0,0%
Specifieke uitkeringen	**614**	**614**	**0**	**0,0%**
Financiële baten	**150**	**100**	**-50**	**-33,3%**
Overige baten	**1.119**	**1.021**	**-98**	**-8,8%**
Totale lasten	**23.424**	**26.433**	**3.009**	**12,8%**
Personeelskosten	**19.160**	**21.279**	**2.119**	**11,1%**
Primair proces	13.518	14.900	1.382	10,2%
Overhead	4.813	5.562	749	15,6%
DVO's	828	816	-12	-1,5%
Overige personeelskosten	**1.383**	**1.517**	**134**	**9,7%**
Kapitaallasten	**240**	**274**	**34**	**14,2%**
Bedrijfsvoeringskosten	**2.189**	**2.448**	**259**	**11,8%**
ICT-kosten	824	927	103	12,5%
Huisvestingskosten	732	834	102	14,0%
Overige bedrijfsvoeringskosten	633	687	54	8,5%
Onvoorzien	**105**	**258**	**152**	**144,7%**
Ontwikkelkosten	**272**	**658**	**386**	**141,7%**
Implementatie omgevingswet	**75**	**0**	**-75**	**-100,0%**

Tabel 1. exploitatiebegroting

De totale omvang van de begroting neemt toe met € 3,0 mln. (12.8%).

Hierin zijn de volgende ontwikkelingen meegenomen:

- Indexeringen op basis van CPB
- 2 Omgevingsadviseurs
- Versterken Ketentoezicht
- Verlagen productiviteitsnorm (in afwachting van onderzoek)
- Robuuste Bedrijfsvoering
- Implementatie zaaksysteem
- Arbeidsmarktcampagne
- Kosten Vakoverleg
- Post onvoorzien naar 1% van de begroting
- Verlagen verwachte renteopbrengst
- Bedrijfsvoeringskosten (wagenpark, huisvesting, ICT)

FTE

Afdeling	Begrote formatie
Primair proces	144,8
Ondersteuning	48,5
Totaal FUMO	**193,3**

Tabel 2. FTE

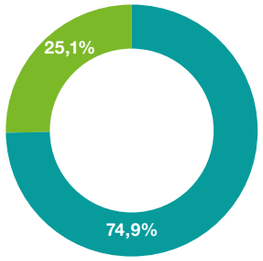

Primair proces
Ondersteuning

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

4

De bestuurlijke behandeling

In onderstaand overzicht ziet u de afgesproken P&C cyclus 2026, waar de ontwerpbegroting 2027 deel van uitmaakt.

Januari
29 januari: Bestuurdersconferentie

Februari
13 februari: Extra informele sessie AB, behandelen kaderbrief (contouren ontwerpbegroting 2027)

Maart
19 maart: DB ontwerpbegroting 2027

April
9 april: AB ontwerpbegroting 2027
13 april: Verzending ontwerpbegroting 2027 voor zienswijze

Juni
22 juni: Einde zienswijze

Juli

Augustus
27 augustus: DB ontwerpbegroting 2027
Reactienota zienswijze begroting AB

September
10 september: AB vaststellen begroting 2027

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

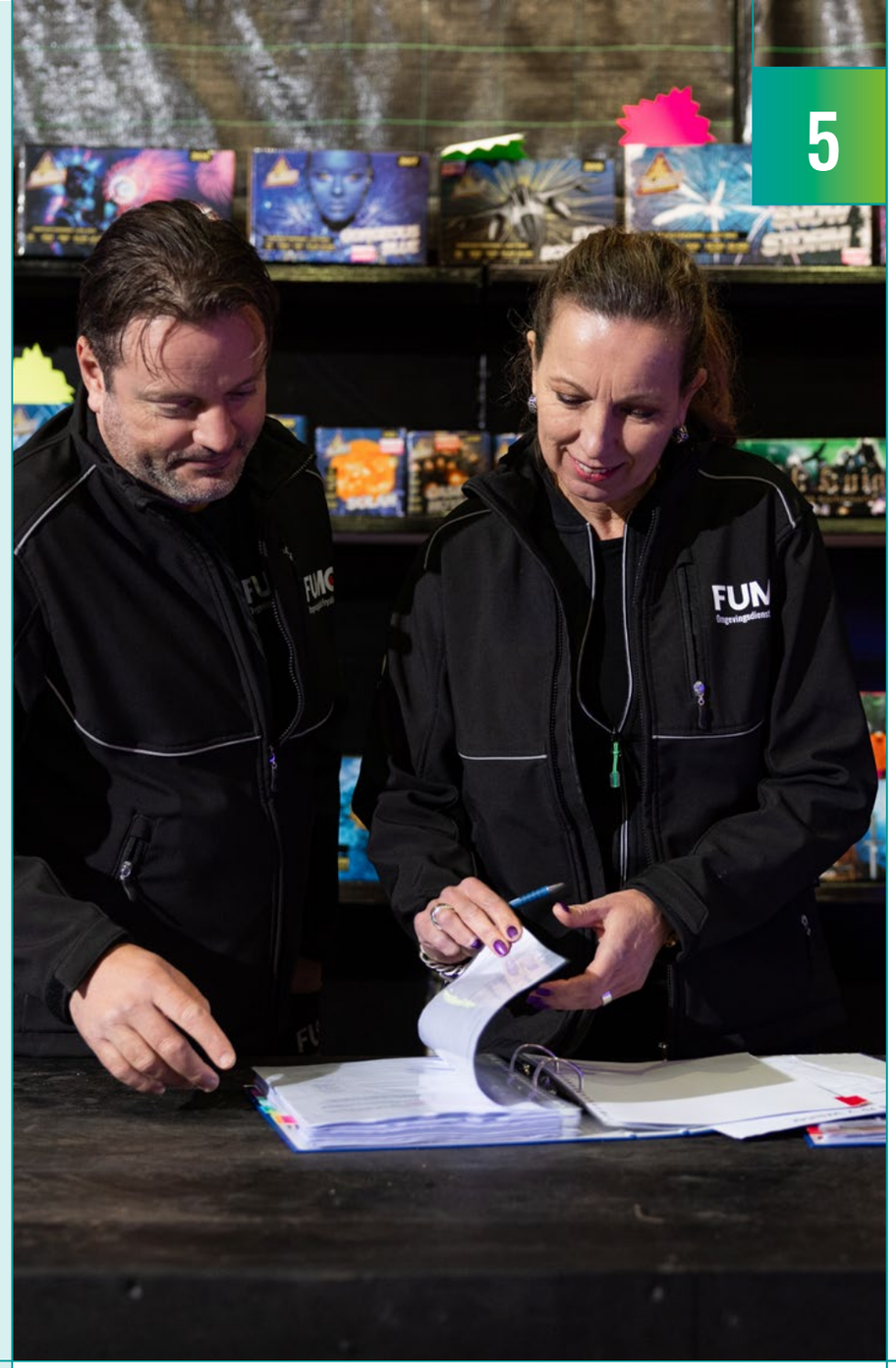

5

Algemene ontwikkelingen

In dit hoofdstuk behandelen we een aantal ontwikkelingen die mogelijk van invloed zijn op onze taakuitvoering in 2027.

5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen

5.1.1 Uitvoering en handhaving 2027

In 2027 gaat de FUMO verder bouwen op het uitvoeringsprogramma VTH 2026 en de Uitvoerings- en handhavingsstrategie Fryslân (2025–2028). De focus ligt op een efficiënte en robuuste uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving, in lijn met landelijke kaders uit het IBP-VTH. Digitale informatievoorziening, kennisontwikkeling en samenwerking binnen het VTH-netwerk worden verder versterkt, zodat processen uniform, risicogericht en kwaliteitsbewust verlopen. Hiermee waarborgt de FUMO dat de taken professioneel worden uitgevoerd en inspeelt op technologische en maatschappelijke ontwikkelingen.

5.1.2 Wet- en regelgeving en nieuwe bevoegdheden

Wet veilige jaarwisseling

Op 1 juli 2025 is de Wet veilige jaarwisseling aangenomen. Deze wet introduceert een landelijk vuurwerkverbod voor consumenten. Alleen gemeenten kunnen nog ontheffingen verlenen aan verenigingen en stichtingen voor het afsteken van vuurwerk tijdens de jaarwisseling. Dit betreft een nieuwe bevoegdheid, waardoor gemeenten hun processen moeten inrichten op het ontvangen en beoordelen van aanvragen én op toezicht en handhaving van de bijbehorende voorschriften.

Ook verbiedt de nieuwe wet F2-vuurwerk voor consumenten. Dit heeft gevolgen voor het aantal vuurwerkopslagen en -verkooppunten. Omdat vuurwerk nog uitsluitend aan verenigingen en stichtingen met een ontheffing mag worden

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

verkocht, is de verwachting dat het aantal opslag- en verkooppunten sterk zal afnemen. In het Vuurwerkbesluit zijn hierover geen nadere regels opgesteld; de markt bepaalt waar de resterende verkooppunten zich zullen vestigen.

Mogelijke rol FUMO (vanaf 2026)

De FUMO beschikt over expertise die nauw aansluit bij het beoordelen van ontheffingsaanvragen, vergelijkbaar met aanvragen voor bedrijfsmatige vuurwerkontbranding. Vanuit deze deskundigheid kan de FUMO:

- meedenken en adviseren over integraal, bij voorkeur Friesland-breed beleid (mogelijk in samenwerking met de Veiligheidsregio);
- adviseren over het (onder voorwaarden) toestaan van ontheffingen en toezicht en handhaving bij vuurwerkontbrandingen.

Indien gemeenten besluiten deze nieuwe bevoegdheden (gedeeltelijk) als plustaak bij de FUMO onder te brengen, leidt dit tot een aanzienlijke toename van de benodigde uren.

Toezicht vuurwerkopslagen en -verkooppunten (basistaak)

Naar verwachting daalt het aantal opslag- en verkooppunten van F2-vuurwerk door het landelijke verbod. Dit heeft gevolgen voor de benodigde toezichturen (voor- en verkoopcontroles). Wel blijven enkele verkooppunten noodzakelijk om verenigingen en stichtingen met een ontheffing te kunnen voorzien van vuurwerk.

Asbest toezicht

Het asbeststelsel in Nederland gaat veranderen. Naar verwachting worden de Arbeidsomstandighedenwet en het Arbeidsomstandighedenbesluit per 1 januari 2027 aangepast vanwege een nieuwe Europese richtlijn. Dit heeft grote impact op de basistaak asbest voor omgevingsdiensten.

Alle bedrijven die bij sloopwerkzaamheden aan asbest kunnen worden blootgesteld, moeten hiervoor een vergunning aanvragen. Dat betekent dat naast de huidige 260 gecertificeerde asbestsaneerders, mogelijk nog veel meer andere bedrijven een vergunning nodig hebben. Hierdoor neemt het aantal meldingen via het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) mogelijk sterk toe en is extra toezicht nodig.

De Arbeidsinspectie benadrukt het belang van een goede gegevensuitwisseling tussen overheden, omdat toezichtsinformatie van omgevingsdiensten invloed heeft op de vergunningverlening.

Met het verdwijnen van het Landelijk Asbestvolgsysteem en de volledige overstap naar het DSO zijn tijdige beleidskeuzes nodig over capaciteit, benodigde systemen en de herijking van het uitvoeringsprogramma.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Staalslakken

Staalslakken zijn bijproducten van het productieproces van staal en bestaan uit mineralen en metaal resten. Het verantwoord verwerken en opslaan van staalslakken is belangrijk om milieuschade te voorkomen. Landelijk is er steeds meer aandacht voor de risico's rondom het gebruik van staalslakken. Nieuwe landelijke regelgeving en tijdelijke verboden of vergunningplichten rondom de toepassing van staalslakken leiden naar verwachting tot een grotere toezichtsopgave voor omgevingsdiensten. Vanwege het verhoogde risico - waaronder uitloging van metalen, aantasting van bodemkwaliteit en het beperkte zicht op toepassingslocaties – wil de FUMO, in afstemming met de deelnemers, de komende jaren verkennen hoe toezicht op staalslakken kan worden versterkt door het opbouwen van kennis en specialistische vaardigheden.

5.1.3 Strategische thema's en beleidskaders

Circulaire economie

Nederland streeft ernaar – in het kader van de Europese klimaatdoelstellingen in 2050 – volledig circulair te zijn en in 2035 het grondstoffengebruik met vijftig procent te verminderen. Om in dit actuele thema een rol te vervullen en van toegevoegde waarde te zijn voor de deelnemers, moet de FUMO haar kennis op dit gebied verder ontwikkelen.

Provincie Fryslân heeft ambitieuze doelen voor de transitie naar een circulaire economie. In dit kader stimuleert de provincie bedrijven om circulair te werken, waarbij ook gemeenten en lokale bedrijven worden betrokken. Er wordt nauw samengewerkt met de Vereniging Circulair Friesland (VCF) en Omgevingsdienst NL. Daarnaast wordt de verbinding met de overige Noordelijke Omgevingsdiensten opgezocht.

Los van de provincie voeren de Friese gemeenten projecten uit om bedrijven te ondersteunen bij de overstap naar circulaire producten en diensten. Vroegtijdige betrokkenheid van de FUMO bij deze initiatieven vergroot de kans op succes.

Het bedrijfsleven heeft het bestuur van de FUMO opgeroepen structureel te investeren in een sterke VTH-keten, die noodzakelijk is voor het realiseren van politiek-bestuurlijke ambities en het versnellen van circulaire initiatieven binnen het kader van VTH.

Kwaliteitscriteria 3.0

In 2027 gaat de FUMO werken met omgevingsadviseurs. Dit betreft een nieuwe functie binnen de organisatie en vormt een belangrijke stap in de verdere doorontwikkeling van de FUMO. Uit de bestuurlijke conferentie is gebleken dat deelnemers veel waarde hechten aan een organisatie die goed zicht heeft op wat er lokaal speelt en hier adequaat op kan inspelen. Regionaal maatwerk staat daarbij centraal.

De omgevingsadviseur vervult hierin een sleutelrol. Als sparringpartner voor deelnemers beschikt deze over kennis van actuele milieuvraagstukken en weet deze te vertalen naar een gerichte inzet van expertise vanuit de FUMO. Daarnaast leveren de omgevingsadviseurs een belangrijke bijdrage aan de milieuparagraaf binnen de omgevingsplannen van gemeenten en aan bredere thema's zoals circulaire economie en energie.

Deze ontwikkeling sluit aan bij de actualisatie van de kwaliteitscriteria 3.0, die gelden voor de periode 2025-2026 en in 2027 worden herzien. De aanpassingen richten zich met name op deskundigheidsgebied 23: 'Advisering fysieke leefomgeving', waarbij de rol van advisering binnen het omgevingsbeleid wordt versterkt. Daarbij worden bepaalde taken verplicht belegd bij omgevingsdiensten, in plaats van facultatief. Dit vraagt om regionale afstemming over het niveau waarop taken worden uitgevoerd en om een passende inrichting van de organisatie per 2027.

De inzet van omgevingsadviseurs past binnen deze ontwikkeling en sluit aan bij ervaringen van andere omgevingsdiensten. Met het structureel opnemen van deze functie komt het separate budget voor de implementatie van de Omgevingswet te vervallen, evenals de eerder benoemde functie van adviseur Omgevingswet.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Op basis van de ingediende zienswijzen is het aantal begrote Omgevingsadviseurs in 2027 teruggebracht van 4 naar 2 fte. Ook is de financieringswijze bijgesteld. Voor de concrete uitwerking hiervan verwijzen wij naar de reactienota op de zienswijzen.

ZZS-aanpak in meerjarenperspectief

Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) vormen ernstige risico's voor de gezondheid van mens en milieu. Om deze risico's te beperken, zijn op Europees en nationaal niveau wettelijke kaders opgesteld die gericht zijn op het reduceren, minimaliseren en waar mogelijk elimineren van het gebruik en de uitstoot van ZZS. Een belangrijk aanvullend kader is de Kaderrichtlijn Water (KRW), die extra eisen stelt aan de chemische en ecologische kwaliteit van grond- en oppervlaktewater. Dit vraagt om aanvullende inspanningen van alle betrokken partijen. Bedrijven, bevoegde gezagen en omgevingsdiensten vervullen hierin een actieve en structurele rol. De aanpak van ZZS is dan ook een integraal onderdeel van het Uitvoerings- en Handhavingsbeleid van de Friese bevoegde gezagen, dat gericht is op het realiseren van een gezonde en veilige leefomgeving voor iedereen.

In 2027 wordt de opgezette kennisinfrastructuur rond ZZS verder uitgebouwd. De in 2026 uitgezette actielijnen worden daarbij gecontinueerd en doorontwikkeld, in nauwe samenwerking met partners zoals Wetterskip, RIVM, ILT en ODNL. Waar in 2026 is gestart met een risico- en branchegerichte inventarisatie en onderzoek naar de aanwezigheid, het gebruik en de uitstoot van ZZS, ligt in 2027 de nadruk op verdere investeringen in kennisopbouw, verbeterde data- en informatievoorziening en het behouden en versterken van capaciteit om de complexe regelgeving adequaat uit te voeren. Zo zetten we maximaal in op meer bewustwording en een betere naleving en handhaving van het voorzorgsbeginsel, de zorgplicht en de minimalisatieverplichting.

In 2027 en 2028 gaat de FUMO de uren voor ZZS dekken middels een aanvullende (incidentele) bijdrage aan het regionale programma. In 2026 is er in samenspraak met de deelnemers voor gekozen om de uren te dekken de reeds begrote uren. Voor 2027 en 2028 vindt de FUMO dit geen wenselijke oplossing.

Binnen het toezicht- en handhavingsprogramma is namelijk een urenraamwerk opgesteld om de afgesproken controlefrequentie (streefwaarde) te behalen, gebaseerd op kengetallen per bedrijf en overeengekomen frequenties.

Hoewel de inzet op ZZS inhoudelijk belangrijk is, is het onwenselijk om deze capaciteit te dekken uit het regionale programma. De onttrekking van 3.000 uur betekent dat 50% van het regionale urenbudget (3.000 van 6.000 uur) niet meer beschikbaar is voor regionale themacontroles en branchegerichte inzet.

Minder bedrijfsbezoeken heeft ook invloed op de effectiviteit. Toezicht werkt niet uitsluitend doordat overtredingen worden vastgesteld, maar ook door de preventieve werking: de zichtbaarheid van toezicht en de reële kans op controle stimuleren naleving.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Daarbij geldt voor toezicht in het algemeen dat meer inspecties leiden tot meer zicht op afwijkingen en risico's; minder inspecties betekent dus niet automatisch minder overtredingen, maar vaak vooral minder waarneming en minder grip. Dit is extra relevant omdat opvolging na signalen (bijvoorbeeld hercontrole of waarschuwing) aantoonbaar bijdraagt aan het voorkomen van herhaling en het versterken van naleving. (bron: Handhaven in het duister, Algemene Rekenkamer, 2021)

Daarom is het verstandig om ZZS als aanvullende opgave apart en herkenbaar te financieren, zodat het regionale toezichtprogramma in stand blijft voor thematische en branchegerichte inzet en de afgesproken controlefrequentie haalbaar blijft.

5.1.4 Operationele ontwikkelingen en toezichtprojecten

Preventief toezicht (audit)

In 2027 wordt een audittraject 'preventief toezicht' opgezet met de focus op het voorkomen van overtredingen. Deze aanpak wordt toegepast bij een select aantal bedrijven die werken met gevaarlijke stoffen en kan daarnaast worden ingezet bij ZZS-controles.

Het betreft drie tot vier bedrijven die dicht tegen de Seveso-grens aanliggen, maar net niet onder de Seveso-richtlijn vallen. Voorheen vond bij deze bedrijven standaard extra toezicht plaats op de omgang met gevaarlijke stoffen en de monitoring van hoeveelheden. Het nieuwe preventieve toezicht vormt een verdieping: het stimuleert bedrijven om actief aandacht te besteden aan veiligheid.

Daarnaast lopen nieuwe toezichthouders mee met ervaren collega's, om inzicht te verwerven in de processen en werkwijzen van deze bedrijven.

Bij elke audit wordt een vergunningverlener betrokken om kennis en ervaring uit te wisselen, de vergunningzijde te belichten en te beoordelen of aanvullende voorschriften wenselijk zijn. Indien nodig kunnen specialisten worden ingeschakeld voor specifieke kennisgebieden.

Energietoezicht

Energietoezicht is een basistaak. Daarnaast is het energietoezicht uitgebreid met extra taken die worden gefinancierd vanuit de zogenoemde SPUK-gelden. Inmiddels is bekend dat de FUMO in ieder geval tot en met 2029 SPUK-gelden ontvangt voor de uitvoering van deze taak.

De FUMO heeft veel kennis opgebouwd binnen het thema energietoezicht en er zijn significante resultaten behaald bij gecontroleerde bedrijven. Om deze lijn door te kunnen trekken - en met de klimaatdoelstellingen in het achterhoofd – is verdere investering in kennis en kwaliteit essentieel.

Ketentoezicht

In de komende jaren ligt de focus binnen het ketentoezicht op het verder versterken van de kwaliteit en robuustheid. Om te voldoen aan de geldende kwaliteitscriteria is het noodzakelijk om te investeren in een structurele kennisontwikkeling, vaardigheden en capaciteit binnen het team. Dit vraagt om gerichte opleidingen, het blijven opdoen van ervaring en het borgen van voldoende personele inzet. We gaan graag met onze deelnemers in gesprek om een Meerjaren aanpak Ketentoezicht te ontwikkelen. Ook nemen we onze deelnemers in (tussentijdse) rapportagemomenten graag mee in de bijdrage die ketentoezicht levert aan het bereiken van onze gezamenlijke doelen.

Totdat de robuuste basis volledig is gerealiseerd, wordt, volgens de opgestelde intentieverklaring, samengewerkt met de Omgevingsdienst Groningen op het gebied van ketentoezicht. Deze samenwerking ondersteunt in het opvangen van knelpunten in capaciteit, het delen van expertise en het waarborgen van een uniforme en kwalitatief hoogwaardige aanpak binnen de noordelijke regio.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Dronetoezicht

De FUMO is al enkele jaren bezig met de ontwikkeling en implementatie van dronetoezicht. De behaalde resultaten zijn veelbelovend en vormen een waardevolle aanvulling op het toezichts- en handhavingsdomein. Het dronetoezicht breiden we verder uit, waarvoor investering in de ontwikkeling van processen en in de training van personeel noodzakelijk is.

Boa domein II (grijze wetgeving):

De komende jaren ligt de focus op het versterken van de kwaliteit en robuustheid van de strafrechtelijke handhaving. De huidige versnippering van BOA-taken die zijn belegd bij toezichthouders belemmert een slagvaardige inzet en effectieve samenwerking met ketenpartners. Daarom wordt gestreefd naar het bundelen van deze taken in een duidelijk gepositioneerde fulltime functie binnen HR21 en het functieboek. Dit waarborgt continuïteit, kennisontwikkeling en duidelijkheid richting partners en bevoegde gezagen. Door te werken met fulltime Boa's worden bovendien de opleidingskosten verlaagd, omdat minder medewerkers her- en bijscholing nodig hebben. Bij de ontwikkeling van de functie is aandacht voor onderwerpen als ondermijning, OSINT (Open Source Intelligence) en een toekomstgerichte bijdrage binnen de strafrechtketen.

LVS-Tool

De Landelijke VTH- en Signaleringssysteem-tool is een digitale ondersteuning voor toezicht, meldingen en oplevercontroles. Binnen deze tool is het onderdeel risicogericht beoordelen van meldingen gekoppeld aan de wijze en planning van toezicht en oplevercontrole. Voor meldingen is deze functionaliteit echter nog niet uitgewerkt voor de FUMO. De mogelijkheden voor risicogericht beoordelen van meldingen hangen één-op-één samen met het uitvoeren van oplevercontroles. Hiervoor wordt gezamenlijk een projectplan opgesteld, waarin de FUMO verschillende opties onderzoekt om inzicht te krijgen in zowel de mogelijkheden als de beperkingen van de tool.

5.1.5 Toezicht en implementatieprojecten

Nieuw risicomodel (I-GO)

In 2026 vindt de pilot van het nieuwe risicomodel I-GO plaats. De ervaringen en bevindingen uit deze pilot vormen de basis voor de implementatie van het model in 2027, zodat het structureel kan worden ingezet binnen het toezicht- en handhavingsproces.

Voor de voorbereiding en succesvolle invoering zijn structurele uren benodigd. Deze uren worden ingezet voor het inrichten van processen, het monitoren van de uitvoering en het borgen van kennis binnen de organisatie. Op deze manier kan het risicomodel vanaf 2027 effectief bijdragen aan een doelmatige en risico-gebaseerde uitvoering van het toezicht.

Aanvullende toezichtstaken Omgevingswet

De onderstaande taken betreffen toezichtactiviteiten die op grond van de Omgevingswet uitgevoerd moeten worden, maar momenteel nog niet (volledig) plaatsvinden. Voor de uitvoering hiervan is voldoende inzet van uren noodzakelijk.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Gesloten bodemenergiesystemen

Binnen de Omgevingswet is het beheren en controleren van Gesloten Bodemenergie Systemen (GBES) een taak voor de FUMO. GBES-installaties vallen niet onder het reguliere controleregime voor gangbare milieubelastende activiteiten. Na de oplevering van een installatie volstaat in de meeste gevallen een administratieve controle, die periodiek (bijvoorbeeld eens per meerdere jaren) wordt uitgevoerd.

Voor de uitvoering kijkt de FUMO naar de ervaringen van andere Omgevingsdiensten: bij ongeveer 10% van de meldingen vindt een fysieke controle plaats, wat in Friesland neerkomt op circa 21 controles, verdeeld over de gemeenten. Voor deze controles is een kengetal van 12 uren per type B-bedrijf gehanteerd, wat voor 2026 neerkomt op een totaal van 252 uren.

Een controle vindt tijdens de aanleg van de installatie plaats, waarbij de FUMO zowel administratieve als fysieke aspecten beoordeelt. In 2027 stijgt naar verwachting het aantal GBES-installaties; bij het opstellen van beleid wordt hier rekening mee gehouden. Daarnaast bespreekt de FUMO dit onderwerp in het Noordelijk Kennismakelaarsoverleg om afstemming en verdere uitvoering te waarborgen.

Snoeihout, rietsluik en paasvuren

De beleidsnotitie over de verbranding van snoeihout en rietsluik is verlengd tot 31 december 2026. Met de invoering van de Omgevingswet is de toezichttaak voor de naleving van deze notitie bij de FUMO komen te liggen. Omdat sommige gemeenten de notitie hebben overgenomen en andere niet, verschilt de uitvoering per gemeente. Voor deze taak zijn in de begroting uren opgenomen, zodat administratieve controles en bijbehorende werkzaamheden structureel worden uitgevoerd. Dit betekent hetzelfde voor snoeihout en paasvuren. Voor 2027 betekent dit dat FUMO de bestaande toezicht- en administratieve werkzaamheden kan voortzetten binnen de huidige formatie, terwijl voorbereidingen worden getroffen voor eventuele nieuwe of aangepaste beleidskaders na afloop van de notitie.

Lithiumhoudende energiedragers en opslagsystemen

Voor 2027 wordt verwacht dat lithiumhoudende energiedragers en opslagsystemen aan het BAL worden toegevoegd. De taak voor toezicht en beheer gaat daarbij van de gemeenten over naar de FUMO. De FUMO bereidt zich hier inhoudelijk op voor en organiseert de voorbereiding en bijbehorende opleidingen organisatiebreed om efficiëntie te bevorderen en kosten te besparen.

Daarnaast wordt verwacht dat het aantal locaties met deze energiedragers en opslagsystemen de komende jaren zal toenemen. Dit betekent een groei in het aantal toezicht locaties, meldingen en vergunningaanvragen, wat ook leidt tot een toename van de vraag naar specialistisch advies om de externe veiligheid van de leefomgeving te waarborgen.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Actualisatieprogramma

De afdeling Vergunningverlening voert primair het actualisatieprogramma uit. Voor 2026 is het noodzakelijk om toezicht en handhaving meer te betrekken bij het programma en actief mee te laten denken over de inhoud. Voor 2027 ligt de nadruk op verdere versterking van de samenwerking tussen de afdelingen en het optimaal benutten van de gezamenlijke input binnen het programma.

De FUMO controleert ook of de vergunningdossiers van bedrijven met milieubelastende activiteiten nog actueel zijn. Als een dossier niet meer actueel is, past de FUMO het dossier zelf aan. Soms gebeurt dit samen met een herziening, intrekking of maatwerk. Uit de evaluatie van het actualisatieprogramma blijkt dat de uitvoering voor 2027 binnen de eerder geraamde 6.116 uren kan plaatsvinden, inclusief een beperkte inzet voor actualisaties naar aanleiding van Vermijdings- en reductieprogramma's.

5.2 Organisatorische ontwikkelingen

5.2.1 Robuuste afdeling bedrijfsvoering

Sinds de start van de FUMO in 2014 is bewust gestuurd op een slanke en kostenefficiënte organisatie. Nieuwe ontwikkelingen en wettelijke eisen zijn de afgelopen jaren veelal binnen bestaande budgetten en met de huidige formatie opgevangen. Inmiddels is er geconstateerd dat deze sobere en doelmatige benadering steeds vaker negatieve gevolgen heeft. Bij de afdeling bedrijfsvoering is bijvoorbeeld sinds 2023 een fors personeelsverloop en een sterk oplopend ziekteverzuim zichtbaar, met een piek van ruim twintig procent.

Tegelijkertijd staat de FUMO voor grote opgaven in een dynamische omgeving, waarin uiteenlopende en soms tegenstrijdige belangen samenkomen: die van inwoners, ondernemers, belangenorganisaties en het Rijk. Ook kijken de opdrachtgevers onderling verschillend naar de organisatie en de geleverde dienstverlening. Om in te kunnen spelen op deze ontwikkelingen, werkt de FUMO toe naar een zelfstandige en robuuste omgevingsdienst. In de volgende ontwikkelingsfase zet de FUMO in op een koers die wordt gedreven door onafhankelijke deskundigheid, terwijl er kritisch wordt geluisterd naar de wensen van de opdrachtgevers.

Om de primaire afdelingen beter te kunnen ondersteunen in de dagelijkse uitvoering en blijvend te voldoen aan externe eisen, is een structurele investering in de afdeling bedrijfsvoering noodzakelijk. Daarmee wordt de juiste uitvoering van het VTH-beleid een betere kwaliteit van werkprocessen verhoogd en de tevredenheid onder de deelnemers versterkt. Concreet wordt beoogd de afdeling te versterken met enkele functies die momenteel ontbreken:

- strategisch accountmanager;
- medewerker facilitair en huisvesting;
- bedrijfsjurist / WOO-coördinator;
- directiesecretaris;
- strategisch communicatieadviseur;
- informatiebeheerder;
- kwaliteitsmedewerker.

Een aantal van deze functies stonden ook in de begroting van 2026, maar toen zijn ze uitgesteld omdat er eerst onderzoek moest komen naar een sterke en toekomstbestendige organisatie. Omdat de bestuurlijke conferentie (waarin het AB dit bespreekt) tegelijk loopt met de begroting, staan de functies alvast in de begroting van 2027. Het algemeen bestuur beslist bij vaststelling van de

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

begroting over deze functies en de bijdrage die zij wil leveren aan een sterke FUMO.

5.2.2 Wagenpark

Het wagenpark van de FUMO bestaat uit twintig voertuigen, waaronder elektrische en dieselauto's, aangevuld met een boot, waterscooter en e-bikes. In 2027 gaat de FUMO aflopende leasecontracten vervangen. Tegelijkertijd worden er voorbereidingen getroffen voor een nieuwe aanbesteding van voertuigen, waarbij eenmalige kosten voor extern advies geschat wordt op € 10.000. Na het afsluiten van een nieuw contract begint de FUMO met de vervanging van de auto's waarvan het leasecontract in 2027 afloopt. De overige voertuigen worden vervangen in 2028 en 2029. De kosten voor het vervangen van de auto's in 2027 worden geschat op € 16.000 per jaar, gebaseerd op de huidige leasekosten.

Het budget voor het wagenpark wordt structureel verhoogd met € 20.000 om onvoorziene kosten zoals onderhoud, stalling, brandstof, wasbeurten, overschrijding van gecontracteerde kilometers en schade te dekken.

5.2.3 Huisvesting

Het Algemeen Bestuur besloot op 18 december 2025 in te stemmen met de verdere uitwerking van een nieuwbouwlocatie naast het Aquaverium in Grou als mogelijke toekomstige huisvesting voor de FUMO. Deze beslissing volgt op een uitgebreide heroriëntatie van de huisvesting, ingegeven door structurele knelpunten in het huidige pand aan de J.W. de Visserwei. Het bestaande gebouw, oorspronkelijk gebouwd in 1978 en gerenoveerd in 2020, kampt met problemen op het gebied van klimaatbeheersing en luchtkwaliteit, akoestiek, werkcomfort en bereikbaarheid. Daarnaast leidt de ontwikkeling van een nieuwe woonwijk naast het huidige terrein tot een afname van parkeerplaatsen en een toename van verkeersdruk, waardoor de huidige locatie op termijn minder functioneel en minder veilig wordt voor medewerkers en bezoekers.

In het voorjaar van 2025 is een onafhankelijk onderzoek uitgevoerd door ICS-huisvestingsadviseurs. Hierbij is samen met medewerkers een Programma van Eisen (PvE) opgesteld, waarin de functionele, technische en ruimtelijke wensen van de FUMO zijn vastgelegd. Op basis van deze analyse zijn drie scenario's onderzocht: verlengen van de huidige huur, verhuizen naar een bestaande alternatieve locatie en verhuizen naar een nieuwbouwlocatie. Alleen het scenario van nieuwbouw voldoet volledig aan de gestelde eisen en biedt een toekomstbestendige oplossing voor de organisatie.

De nieuwbouw richt zich op het creëren van een gezonde, comfortabele en flexibele werkomgeving. Daarmee waarborgt de FUMO het werkcomfort en de productiviteit van medewerkers en lost zij de structurele problemen van het huidige gebouw definitief op. Ook richt de FUMO de parkeer- en verkeerssituatie adequaat in, zodat medewerkers, bezoekers en omwonenden veilig en efficiënt worden ontvangen. Daarnaast vergroot de nieuwe locatie de zichtbaarheid en bereikbaarheid van de FUMO voor inwoners, ondernemers en samenwerkende organisaties, waarmee zij haar publieke taak beter kan uitvoeren.

In de begroting 2027 leidt de geplande verhuizing nog niet tot extra structurele lasten. Wel wordt rekening gehouden met de autonome stijging van onderhouds-

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

en energiekosten op de huidige locatie. Vanaf 2028 stijgen de huisvestingslasten structureel met circa € 34.000 en worden incidentele kosten voor verhuizing (€ 100.000) en desinvestering van het huidige pand (€ 150.000) in de begroting verwerkt. Het nieuwe pand is bijna energieneutraal, waardoor de structurele energielasten beperkt blijven, ook is er een investeringskrediet van € 250.000 gereserveerd voor inrichting, ICT en overige voorzieningen, waarvan de kapitaallasten vallen onder het budget van de desinvestering.

5.2.4 Personeel en organisatie

De FUMO is een organisatie met een sterk DNA. De verbondenheid met de maatschappelijke opdracht en het milieu is in alle lagen van de organisatie voelbaar. Tegelijkertijd opereert de FUMO in een onrustige en veeleisende omgeving, waarin wet- en regelgeving voortdurend verandert, de arbeidsmarkt krap is en het maatschappelijke en politieke krachtenveld dynamisch van aard is. Naar verwachting zal deze context op korte termijn niet significant veranderen. Dit benadrukt het belang van interne rust, voorspelbaarheid en structuur, zodat de organisatie koersvast kan blijven bijdragen aan een veilige en gezonde fysieke leefomgeving.

Door interne organisatorische behoeften en maatschappelijke ontwikkelingen binnen actuele thema's zoals zeer zorgwekkende stoffen, bodemvervuiling, circulaire economie, klimaatadaptatie, energietransitie en waterkwaliteit, groeit de vraag naar een robuuste FUMO. De organisatie moet bestand zijn tegen externe schokken, koersvast blijven in onzekere tijden en stevig staan in de uitvoering.

Om dit te realiseren, is het noodzakelijk dat de bedrijfsvoering, inclusief leiderschap, onderlinge samenwerking en personele inzet, in balans wordt gebracht. Alleen zo kan de FUMO de continuïteit en effectiviteit van haar maatschappelijke bijdrage op lange termijn waarborgen.

Vanuit de afdeling bedrijfsvoering onderscheidt de FUMO in 2027 drie kernopgaven:

1. het vertalen van missie en visie naar duidelijke richting en regie;
2. het professionaliseren van sturing, processen en informatievoorziening;
3. het investeren in leiderschap, cultuur en medewerkers.

Het voldoen aan de robuustheidscriteria wordt binnen deze kernopgaven expliciet meegenomen.

Vertalen van missie en visie naar richting en regie

De FUMO gebruikt de missie en visie om richting te geven en zet zich in 2027 om in concrete doelen, keuzes en acties. Hierbij is een strategische roadmap opgesteld, een instrument dat houvast biedt en waarop besluitvorming, prioritering en planning worden gebaseerd. Deze roadmap vormt het fundament voor rust, voorspelbaarheid en het maken van scherpe keuzes. Zo ontstaat ruimte voor ontwikkeling, zowel van de organisatie als van de medewerkers.

Binnen deze koers vervult het cluster Personeel & Organisatie (P&O) een duidelijke rol. P&O is hierbij aanjager van verandering, met regie op organisatieontwikkeling, behoud en inzetbaarheid van medewerkers, leiderschapsontwikkeling en het versterken van de ‘menskant’ van de organisatie. Dit vraagt om een vertaling van strategische doelen naar een concrete P&O-agenda, die richting geeft aan zowel beleid als het dagelijks handelen. Door deze stappen planmatig te organiseren en te borgen, draagt de FUMO bij aan de robuustheidscriteria en versterkt zij de wendbaarheid en stabiliteit in een blijvend dynamische omgeving.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Professionaliseren van sturing, processen en informatievoorziening

In 2027 richt de FUMO zich op het standaardiseren en professionaliseren van processen rondom besluitvorming, communicatie en projectuitvoering. De organisatie streeft naar eenduidige, actuele en toegankelijke informatie, voor meer grip op planning, capaciteit en voortgang. Hierdoor krijgen het managementteam, teamleiders en P&O tijdig inzicht in waar bijsturing nodig is.

Daarnaast wordt in 2027 gewerkt aan een duidelijke rolverdeling binnen de organisatie. Met aangescherpte taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden, zodat managers effectief kunnen sturen en medewerkers verantwoordelijkheid kunnen nemen. Het versterken van eigenaarschap op alle niveaus vormt een centrale ambitie. Met deze stappen bouwt de FUMO aan een robuuste en gestructureerde organisatie, waarin processen voorspelbaar en betrouwbaar verlopen.

Investeren in leiderschap, cultuur en medewerkers

De medewerkers van de FUMO zijn betrokken en bevlogen. Tegelijkertijd ervaren zij een hoge werkdruk, weinig adempauze en onduidelijkheid in de aansturing. Binnen de organisatie bestaan uiteenlopende leiderschapsstijlen, variërend van inspirerend tot controlerend, en is er nog onvoldoende ruimte voor feedback en tegenspraak. Bovendien is het verloop onder leidinggevenden hoog.

Daarom zet de FUMO in 2027 nadrukkelijk in op leiderschap en cultuurverandering. De organisatie investeert in de professionalisering van leiderschap, met nadruk op rust, eigenaarschap, aanspreekbaarheid en vertrouwen. De rol van P&O wordt hierbij versterkt als partner voor leidinggevenden en als bewaker van organisatie- en personeelsontwikkeling op de lange termijn. De focus ligt op de menskant, omdat het behoud en de ontwikkeling van medewerkers cruciaal is voor de maatschappelijke opgave.

De FUMO werkt toe naar een cultuur waarin medewerkers zich gezien, gehoord en gesteund voelen, waarin ruimte is voor feedback, samenwerking vanzelfsprekend is en het normaal is elkaar aan te spreken op gedrag en resultaat. Dit vraagt enerzijds om duidelijke kaders en verwachtingen. En anderzijds om psychologische veiligheid, ritme en regelmaat, drie belangrijke ingrediënten voor interne rust in een roerige buitenwereld.

Ontwikkelingen Personeel en Organisatie

P&O is zowel als team als organisatiebreed in ontwikkeling. Waar in 2026 de nadruk ligt op het op orde brengen van de basis, verschuift de focus in 2027 naar optimalisatie. Deze optimalisatie richt zich op:

- procesoptimalisatie;
- herijking beleidsstukken;
- vergroten van deskundigheid en professionaliteit;
- optimalisatie van functionaliteiten in AFAS;
- structurele begeleiding bij WW en ziektewet instroom (de FUMO is risicodrager voor wat betreft WW).

Gelet op de strategische personeelsplanning, die in 2026 wordt opgestart en onder andere een vlootschouw omvat, wordt verwacht dat in 2027 additioneel budget nodig zal zijn om effectief in te spelen op:

- het aantrekken van nieuwe collega’s in relatie tot interne doorstroom;
- het opvangen van uitstroom en het vervullen van complexe vacatures;
- de ontwikkeling van medewerkers.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Het kan moeilijk worden om nieuw personeel te vinden voor openstaande vacatures. De FUMO streeft er daarom naar een aantrekkelijke werkgever te zijn, bijvoorbeeld door het versterken van het werkgeversimago, opzetten van wervingscampagnes en het stimuleren van medewerkers om de FUMO te promoten.

Voor de uitvoering en eventuele ondersteuning van deze activiteiten wordt een kostenpost van € 80.000 geraamd voor het hele jaar 2027.

Door bovenstaande maatregelen en investeringen kan P&O in 2027 de strategische doelen op het gebied van personeelsmanagement, organisatieontwikkeling en arbeidsmarktpositionering realiseren, terwijl ze tegelijkertijd werken aan een financieel verantwoorde en duurzame personeelsinfrastructuur.

5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

De afgelopen jaren is er door het team Informatisering en Automatisering (I&A) hard gewerkt aan een aantal omvangrijke veranderopgaven die voortkomen uit de invoering van de Omgevingswet, het IBP VTH en de verdere professionalisering van de organisatie. In 2025 en 2026 zijn hierin belangrijke stappen gezet, mede door de versterking van de formatie, het inrichten van een datawarehouse en de voorbereiding en selectie van een nieuw zaaksysteem.

In 2027 zet het team deze ontwikkeling voort op basis van de Informatievisie FUMO 2024-2028 en de landelijke programma’s die vanuit ODNL worden uitgerold. Dit betreft onder meer het voldoen aan de eisen rondom de uniformering van milieubelastende activiteiten (MBA’s), de invoering van het nieuwe informatiemodel VTH-milieu en de koppeling met de landelijke kernregistratie rMBA.

Ook de doorontwikkeling van het Datawarehouse (DWH), harmonisatie van informatiestromen, versterking van portfoliomanagement en de beweging naar datagedreven werken maken deel uit van deze veranderagenda.

De afgelopen jaren kende de FUMO een stevige groei, waarbij het aantal werkzaamheden voor de deelnemers toenam en tegelijkertijd een professionaliseringsslag in de interne processen noodzakelijk was. Deze ontwikkelingen, gecombineerd met de veranderopgaven uit de Omgevingswet en het IBP VTH, zijn opgenomen in de Informatievisie die op 11 april 2024 door het algemeen bestuur is vastgesteld. De informatievisie vormt de basis voor een meer datagedreven werkwijze, onder meer door de ontwikkeling van een BI-strategie.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Het voldoen aan wet- en regelgeving in het digitale domein wordt steeds complexer en uitgebreider. Dit speelt onder andere op het gebied van privacybescherming, informatiebeveiliging, archivering, transparantie, digitale dienstverlening en de kern- en basisregistraties. De FUMO heeft hierin de laatste jaren al grote stappen gezet, maar heeft nog veel werk te doen. Dit vraagt niet alleen om implementatie van nieuw beleid, maar ook om structurele borging en uitvoering binnen de informatievoorziening.

In de afgelopen periode zijn diverse systemen in gebruik genomen of doorontwikkeld die bijdragen aan de verdere professionalisering van de informatievoorziening, waaronder het Risico- en Prioriteitenmodel (RPM), GIS-applicaties, SharePoint, Co-pilot, het energiedashboard en Sigmax. Tegelijkertijd heeft een rationalisatie van het applicatielandschap plaatsgevonden, waarbij verouderde systemen zoals Corsa, de A3-jaarplannen zijn uitgefaseerd. Hiermee werkt I&A aan een efficiënter en beheersbaarder applicatielandschap. Daarnaast staat 2026 in het teken van de selectie en implementatie van een nieuw zaaksysteem.

Kunstmatige intelligentie (AI) wordt inmiddels breed binnen de FUMO toegepast, wat zichtbaar bijdraagt aan de kwaliteit van het werk. Deze ontwikkeling vraagt om aanvullende kennis, beheer en sturing. Het organiseren van het beheer van AI, de doorontwikkeling van de AI-toepassingen en de training van de medewerkers van de FUMO legt daarbij een extra beslag op het team. Hiervoor is jaarlijks een extra budget van € 85.000 nodig.

Het beheer van de groeiende set aan applicaties en informatieketens ligt momenteel bij de bestaande ICT-medewerkers. Dit leidt tot structurele overbelasting en vormt een risico voor de continuïteit en kwaliteit van de dienstverlening. Om de kwaliteit van de informatievoorziening te borgen en de organisatie te ondersteunen bij de veranderopgaven, is uitbreiding van de formatie noodzakelijk. De urgentie ligt hierbij het hoogst op het gebied van informatiebeheer. De uitbreiding van de formatie met 1 fte voor informatiebeheer is noodzakelijk om de duurzame informatiehuishouding te versterken.

Per 1 januari 2027 stapt de FUMO over op een nieuw zaaksysteem. Met name in de beginfase van 2027 zal dit naar verwachting leiden tot tijdelijke inefficiëntie, doordat medewerkers moeten wennen aan het nieuwe systeem. Voor deze overgang is een incidenteel budget van € 300.000 gereserveerd.

Tegenover deze investering staat dat de jaarlijkse licentie- en servicekosten naar verwachting aanzienlijk dalen (met circa € 50.000 tot € 100.000 per jaar). Daarnaast zullen toekomstige aanpassingen minder kostbaar zijn, doordat lagere tarieven gelden voor consultancy en development.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

6

Programma's

6.1 Overzicht baten en lasten

Dit hoofdstuk start met een overzicht van baten en lasten. In lijn met het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) worden de algemene dekkingsmiddelen, zoals rente, en het bedrag voor onvoorziene uitgaven, apart opgenomen in het programmaplan.

BEDRAGEN (€ X1.000)	BATEN	LASTEN	SALDO
Programma's:			
Programma Milieu	14.800	14.900	-100
Totaal programma's	**14.800**	**14.900**	**-100**
Algemene dekkingsmiddelen:			
Saldo van de financieringsfunctie	100	0	100
Overige algemene dekkingsmiddelen	0	258	-258
Totaal algemene dekkingsmiddelen	**100**	**258**	**-158**
Kosten van de overhead	11.533	11.275	258
Saldo van baten en lasten vóór mutaties reserves	**26.433**	**26.433**	**0**
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	0	0	0
Saldo van baten en lasten na mutaties reserves	**26.433**	**26.433**	**0**

Tabel 3. overzicht baten en lasten 2026

6.2 Programma milieu

Het milieu vormt een belangrijke voorwaarde voor de kwaliteit van leven van mensen, dieren en planten. De FUMO staat voor een schone, veilige en duurzame leefomgeving in Fryslân en beschikt over voldoende kennis voor de uitvoering van het wettelijke takenpakket en, waar nodig, voor het plus-takenpakket. De FUMO draagt zorg voor een kwalitatief goede uitvoering van het VTH-beleid in Fryslân en ondersteunt haar opdrachtgevers met oog voor de maatschappelijke effecten

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

die zij willen bereiken. De FUMO benadrukt dat een gezonde, veilige en duurzame fysieke leefomgeving een verantwoordelijkheid is van iedereen.

De financieringssystematiek van de FUMO rust op drie pijlers: begroten, programmeren en verantwoorden. Bij het begroten berekent de FUMO hoeveel uren beschikbaar zijn en hoeveel controles worden uitgevoerd. Op basis van dit aantal uren en een risicoanalyse wordt een uitvoeringsprogramma VTH Basistaken opgesteld, waarin de milieutaken uitgebreid zijn beschreven.

Toelichting op deze taken is te vinden in het meest recente Uitvoeringsprogramma VTH Basistaken 2026. Voor 2027 wordt een programma opgesteld dat aansluit bij de (ontwerp)begroting. In het jaarverslag VTH Basistaken wordt verantwoording afgelegd over de uitgevoerde taken ten opzichte van het uitvoeringsprogramma.

In 2027 wordt de aanpak van de FUMO voortgezet om meer resultaatgericht te werken, waarbij maatschappelijke effecten centraal staan. Dit sluit aan bij de adviezen van het IBP VTH en de commissie van Aartsen. In 2026 is de eerste vertaalslag reeds gemaakt; in 2027 wordt het afgelopen jaar geëvalueerd en wordt waar nodig bijgestuurd.

De transitie die de Omgevingswet noodzakelijk maakt

De Omgevingswet vormt een ingrijpende herziening van het stelsel van wet- en regelgeving met betrekking tot de kwaliteit van de fysieke leefomgeving. Om volledig te kunnen werken volgens deze wet en eraan te voldoen, is een transitieperiode nodig. Tijdens deze periode richt de organisatie zich op drie dimensies: het digitale stelsel, het juridische stelsel en een nieuwe manier van werken. Alle drie dimensies hebben een belangrijke impact op de uitvoeringspraktijk van de FUMO. Op 1 januari 2027 beschikken alle gemeenten over een omgevingsvisie, maar de overgangsfase van de Omgevingswet duurt nog tot 1 januari 2032. Vanaf dat moment moet elke gemeente een omgevingsplan hebben dat voor de hele gemeente van toepassing is. De FUMO biedt in opdracht van de deelnemers expertise en middelen om de integratie van ruimtelijke en milieunormen in deze omgevingsplannen mogelijk te maken. Deze werkwijze wordt geadviseerd door de commissie Van Aartsen, is vertaald in het Interbestuurlijk Programma (IBP) VTH en is vastgelegd in de Kwaliteitscriteria 3.0 (deskundigheidsgebied 23). Verschillen tussen de omgevingsplannen van de bevoegde gezagen kunnen leiden tot inefficiëntie in de uitvoering. Het is daarom van belang dat de onderlinge plannen goed op elkaar worden afgestemd.

De Omgevingswet omvat meer dan integrale advisering bij omgevingsplannen. Het betekent ook het bijstellen van werkafspraken en het doorvoeren van technische wijzigingen in het DSO. Dit heeft gevolgen voor VTH-zaaksystemen en regionale samenwerkingsafspraken.

De wet stelt doelen zoals snellere besluitvorming, één loket voor initiatiefnemers, een integrale benadering in plaats van een sectorale en het centraal stellen van de fysieke leefomgeving. Landelijk gezien wordt nog niet volledig aan deze doelen voldaan, zoals benoemd in het eerste reflectierapport en vermoedelijk ook in het tweede reflectierapport van de evaluatiecommissie Omgevingswet.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Formatie primair proces

Op basis van het advies van de stuurgroep Financiën en Flexibiliteit heeft het VTH-MO de FUMO daarnaast de opdracht gegeven om de overhead op te splitsten in de onderdelen ‘Overhead bedrijfsvoering’ en ‘Overhead ondersteuning primair proces’.

Naast de functies die zich bezighouden met de PIOFACH- en managementtaken, zijn er ook functies die zich bezighouden met de ondersteuning van het primair proces. Denk hierbij aan de functie van procesbegeleider en de mid-office. De uren die de deelnemers inbrengen dekken deze functies.

Omdat deze taken deels binnen de huidige overhead en deels binnen de vigerende kengetallen worden ingevuld, is voor de formatie in deze begroting een indicatie weergegeven. In het Uitvoeringsprogramma 2027 zal deze nader worden ingevuld.

Afdeling	FTE
Directe uren	131,8
Overhead primair proces	13,0
Totaal primair proces	**147,0**

Tabel 4. Specificatie formatie primair proces

6.3 Programma bedrijfsvoering

Het is noodzakelijk dat er wordt geïnvesteerd in de afdeling Bedrijfsvoering, zodat de primaire afdelingen beter kunnen worden ondersteund bij hun dagelijkse werkzaamheden. Uit het afgelopen jaar blijkt dat de afdeling Bedrijfsvoering onvoldoende is toegerust voor bepaalde PIOFACH-taken. In paragraaf 4.2 wordt beschreven op welke wijze de afdeling Bedrijfsvoering zich moet ontwikkelen en welke investeringen hiervoor nodig zijn. Het programma Bedrijfsvoering behandelt de algemene dekkingsmiddelen, de overhead, de vennootschapsbelasting en de post onvoorzien.

Algemene dekkingsmiddelen (rente)

De algemene dekkingsmiddelen zijn inkomsten waarvoor geen specifiek bestedingsdoel is bepaald. Voor het jaar 2026 worden renteopbrengsten geraamd voor een bedrag van € 100.000.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Overhead

Het BBV schrijft voor dat overheadkosten afzonderlijk begroot moeten worden en niet onder de inhoudelijke programma's vallen. Dit geeft de organisatie beter inzicht in de overheadkosten als geheel. Vanaf 2027 brengt de FUMO de overhead in rekening bij de deelnemers via een vaste dekkingsbijdrage. Op deze manier ontstaat maximaal inzicht in de kosten van de overhead.

De volgende functies vallen onder de PIOFACH-taken en daarmee onder de overheadkosten.

DEELGEBIED	FTE
Personeel (P)	4,2
Informatievoorziening (I)	13,7
Organisatie (O)	6,9
Financiën (F)	2,9
Administratieve organisatie (A)	5,2
Communicatie (C.)	2,6
Huisvesting (H)	1,0
Directeur	1,0
Afdelingshoofden	3,0
Teamleiders	8,0
Totaal	48,5

Tabel 5. formatie bedrijfsvoering in fte

Hiernaast vallen alle kosten, behalve de personeelskosten primair proces en de onvoorziene kosten onder de overheadkosten. In totaal bedragen de begrote overheadkosten € 11.3 mln.

Vennootschapsbelasting (Vpb)

Het BBV schrijft voor dat de heffing van vennootschapsbelasting afzonderlijk dient te worden toegelicht in een aparte post. Deze verplichting is echter niet van toepassing op een GR, zoals de FUMO. Vennootschapsbelasting door overheidsondernemingen is alleen verschuldigd voor activiteiten die fiscaal als onderneming worden aangemerkt en waarvoor geen objectvrijstellingen gelden. Het uitgangspunt is dat de activiteiten van de FUMO, die kwalificeren als onderneming, in principe uitsluitend bestaan uit activiteiten waarvoor een objectvrijstelling van toepassing is.

Onvoorzien

Het BBV schrijft voor dat de post 'onvoorzien' eveneens apart moet worden getoond. Er is een bedrag van € 258.000 opgenomen voor onvoorzien. Deze is, conform de uitgangspunten van de kaderbrief, gesteld op 1% van de begroting.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

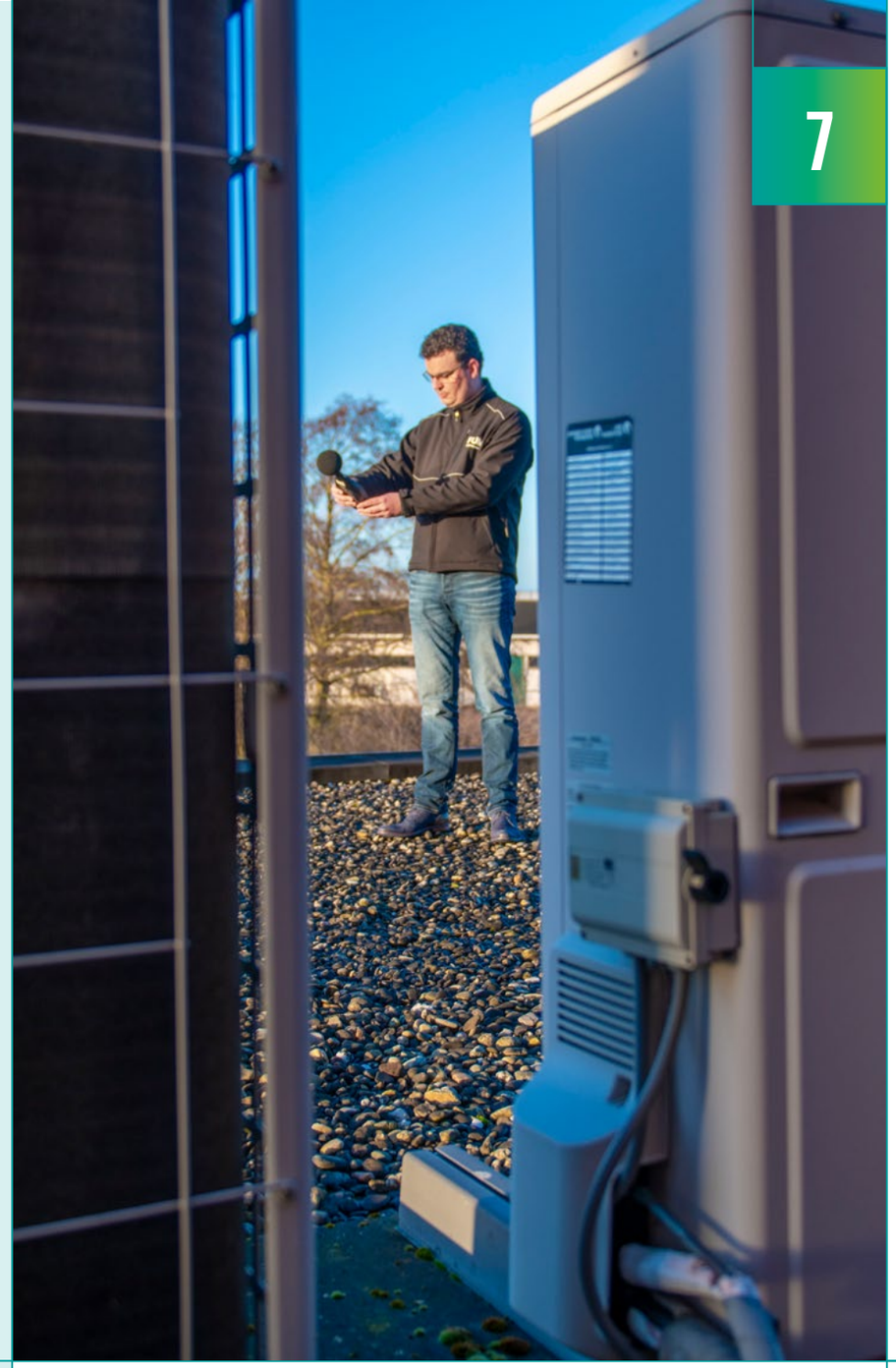

7

Paragrafen

7.1 Paragraaf weerstandsvermogen

Deze paragraaf laat zien in welke mate de weerstandscapaciteit toereikend is om eventuele risico's op te vangen.

Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden om niet begrote kosten, die onverwachts en substantieel zijn, op te kunnen vangen. Hiervoor is de algemene reserve en de post onvoorzien beschikbaar. Als blijkt dat deze capaciteit niet voldoende is om de geïnventariseerde en gekwantificeerde risico's te dekken, is er een extra bijdrage van onze deelnemers nodig.

Bepalingen in de Gemeenschappelijke Regeling FUMO

In artikel 29 van de GR FUMO zijn bepalingen opgenomen over de vorming van het weerstandsvermogen. Zo is bepaald dat een batig rekeningsaldo wordt toegevoegd aan het weerstandsvermogen en dat het weerstandsvermogen ten hoogste tien procent van de jaaromzet bedraagt. Voor zover het batig saldo van enig jaar leidt tot een weerstandsvermogen van meer dan tien procent van de jaaromzet, wordt het meerdere uitgekeerd naar rato van de bijdragen van de deelnemers.

Een nadelig rekeningsaldo in enig jaar komt (naar rato van de bijdrage) ten laste van de deelnemers. Dit gebeurt alleen voor zover het niet geheel of gedeeltelijk ten laste van het weerstandsvermogen valt.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Nota weerstandsvermogen

Begin 2018 heeft de FUMO een Nota Weerstandsvermogen en Risicomanagement met een geactualiseerde risico-inventarisatie opgesteld met daarin de uitgangspunten voor het bepalen van de noodzakelijke omvang van het weerstandsvermogen. In de bestuursconferentie van 25 januari 2018 is ingestemd met het vormen van een weerstandsvermogen door dit in drie jaar tijd op te bouwen. Uit de risico-inventarisatie (bijlage 5) blijkt dat de FUMO een weerstandsvermogen nodig heeft van € 652.500. Het beoordeelde risico is hiermee fors gedaald ten opzichte van het vorige toets moment in de begroting van 2026. Dit komt doordat het risico van het niet behalen van de productiviteitsnorm lager is geworden. Dit komt enerzijds doordat deze norm in de begroting van 2027 is verlaagd en anderzijds doordat de overhead middels een vaste bijdrage wordt gefinancierd en geen onderdeel meer uitmaakt van het uurtarief.

Het weerstandsvermogen is op het moment van het opstellen van de begroting 2027 (februari 2026) voldoende om de risico's op te kunnen vangen.

Robuustheidscriteria

Vanuit het IBP-VTH is zijn criteria opgesteld aan de hand waarvan de robuustheid van een Omgevingsdienst getoetst kan worden. Een aantal van deze criteria is financieel van aard en toetsbaar aan de hand van deze begroting. Deze zijn hieronder in tabelvorm opgenomen.

KPI	Voldoet ja/nee	Toelichting
Minimaal 16,5 miljoen omzet voor BTP en milieugerelateerde plustaken	ja	Vrijwel de volledige begroting van de FUMO(€ 26,7 mln) bestaat uit de uitvoering van basistaken en milieugerelateerde plustaken
Minimaal 20% van de formatie is in vaste dienst	ja	In de begroting wordt gerekend met een norm van 15%. Op 1 januari 2026 wordt hieraan voldaan.
1% van de begroting besteden aan innovatie		De begroting 2027 bevat een ontwikkelbudget van € 658.000. Dit is 2,5% van de begroting. Dit budget is niet op voorhand volledig ingevuld en kan gebruikt worden voor het uitvoeren van de innovatieagenda.
Weerstandsratio van ten minste 0,8.	ja	Op basis van de meest recente risico-analyse en op basis van de algemene reserve in de JR 2024 en de post onvoorzien bedraagt de weerstandsratio 2,13.
Opleidingsbudget is ten minste 3% van loonsom	ja	Vanaf de begroting 2026 bedraag het opleidingsbudget 3% van de loonsom.

Tabel 6. Robuustheidscriteria

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Kengetallen

De verslaggevingsvoorschriften (het Besluit Begroting en Verantwoording) verplichten de FUMO tot opname van enkele kengetallen in de begroting en de jaarstukken.

	2027	2028	2029	2030
Netto schuld quote	0%	0%	0%	0%
Netto schuld quote gecorrigeerd voor alle versterkte leningen	0%	0%	0%	0%
Solvabiliteitsratio	14%	14%	14%	14%
Structurele exploitatieruimte	0%	0%	0%	0%
ontwikkeling EMU saldo	200	125	125	200

Tabel 7. kengetallen

De netto schuldquote betreft de omvang van de schulden ten opzichte van de totale baten in de begroting. Het feit dat hier sprake is van een negatieve netto schuldquote geeft aan dat de FUMO per saldo geen schuldpositie heeft. De solvabiliteitsratio geeft het aandeel eigen vermogen ten opzichte van het totaal vermogen aan. Het EMU (Europese Monetaire Unie) saldo, ook wel het begrotingssaldo van de rijksoverheid en de decentrale overheden genoemd, is de optelsom van alle inkomsten en uitgaven.

7.2 Paragraaf financiering

Als Gemeenschappelijke Regeling verplicht de Wet FIDO de FUMO om in de begroting en de jaarrekening een paragraaf over financiering op te nemen. Deze paragraaf beschrijft de ontwikkelingen rondom het kasgeldlimiet, de rente-risiconorm, de verwachte af- of toename van geldleningen of uitzettingen en het treasurybeleid.

Financiering komt grotendeels vanuit de deelnemers, die hun bijdragen per kwartaal vooruitbetalen. Bij eventuele investeringen trekt de FUMO een lening aan. Eind november 2023 is de in 2017 aangetrokken lening gecontinueerd, nadat deze ook in 2020 al is gecontinueerd. De hoofdsom is echter verlaagd van € 3 miljoen naar € 1 miljoen. De lening betreft een zogenaamde roll-over lening met een looptijd van drie jaar (tot eind november 2026). Van het bedrag van € 1,0 miljoen is gedurende deze looptijd een bedrag van € 200.000 niet-aflosbaar. De FUMO is voornemens deze lening te continueren.

Het kasgeldlimiet is het bedrag dat we kortlopend mogen financieren voor het doen van investeringen. Volgens de Uitvoeringsregeling van de Wet Fido is dit een percentage van 8,5 procent van de begroting. Dit komt overeen met circa € 2,2 miljoen. Deze ruimte is tot nog toe niet gebruikt.

In de financiële verordening is aangegeven op welke wijze we omgaan met het aantrekken en uitzetten van geldmiddelen. Dit beleid betekent onder andere dat we geldleningen alleen aangaan voor de taken van de FUMO en voor zover er geen andere financieringsbronnen (bijvoorbeeld reserves) aanwezig zijn.

Bij het uitzetten van (eventuele) overtollige middelen gelden strikte voorwaarden, waarbij het gebruik van derivaten niet is toegestaan. Overigens is de mogelijkheid hiertoe al flink beperkt doordat wij als FUMO onder het schatkistbankieren vallen. Dit betekent dat er een verplichting is om alle overtollige middelen boven de € 250.000 aan de schatkist af te dragen.

De FUMO rekent geen rente toe aan investeringen, grondexploitaties en taakvelden.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

7.3 Paragraaf bedrijfsvoering

De paragraaf Bedrijfsvoering geeft inzicht in de stand van zaken en de beleidsvoornemens ten aanzien van de bedrijfsvoering. Voor een nadere toelichting hierop verwijzen wij naar hoofdstuk 5.2 Organisatorische ontwikkelingen.

7.4 Paragraaf openbaarheid

De Wet open overheid (Woo) verplicht bestuursorganen om in de begroting aandacht te besteden aan beleidsvoornemens gericht op transparantie en verbetering van de informatiehuishouding. De FUMO geeft hier invulling aan door actief informatie openbaar te maken via landelijke voorzieningen zoals de Woo-index en Wooverheid, en door deel te nemen aan landelijke ontwikkelingen zoals het Handmatig Aanleverloket (HAL) van Logius/KOOP. Hiermee werkt de FUMO aan toegankelijke en vindbare overheidsinformatie voor inwoners en partners.

Verbetering informatiehuishouding en omgang met Woo-verzoeken

De FUMO werkt structureel aan verbetering van de informatiehuishouding, met als doel betere vindbaarheid, transparantie en naleving van wet- en regelgeving. In 2027 ligt de focus op verdere professionalisering van informatiebeheer. Woo-verzoeken die betrekking hebben op bevoegdheden van deelnemers worden door hen afgehandeld; de FUMO ondersteunt door relevante documenten waarover de deelnemers niet beschikken aan te leveren en blijft verantwoordelijk voor verzoeken over de eigen bedrijfsvoering

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

8

De financiële begroting 2027

8.1 Uitgangspunten

Indexering

Voor de financiële begroting volgen wij voor de loon- en prijsindexatie de verwachting van het Centraal Plan Bureau (CPB).

BEDRAGEN (€ X1.000)	SALDO
Jaar	2027
Indexering personeelskosten	4,20%
Periodieken	1% (3% in ca. 30% van de gevallen)
Subtotaal personeelskosten	5,20%
Index materiële kosten	2,2%

Tabel 8. Indexering

Kostennormering

In de begroting gaan we uit van het volgende:

- Een productiviteitsnorm van 1.330 uur: een percentage van 71,0 procent van de totale beschikbare uren per fte (1.872). Dit zijn de ‘declarabele’ uren, oftewel de directe uren waarvoor in de begroting dekking is opgenomen. Deze norm wordt gehanteerd in afwachting van het door het AB gevraagde onderzoek naar een passende productiviteitsnorm.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

- Een flexibele schil voor het primair proces van vijftien procent. Dit betreft de verhouding externe medewerkers ten opzichte van het totaal aantal medewerkers (op basis van fte). De norm was in 2023 en 2024 tijdelijk hoger (namelijk twintig procent) als gevolg van de krappe arbeidsmarkt. Overeenkomstig het besluit van het algemeen bestuur is deze norm vanaf 2025 weer verlaagd naar vijftien procent.

Wijze van financieren

TAAKGEBIED	OMSCHRIJVING FINANCIERINGSWIJZE
Inrichting gebonden basistaken - regulering	• In samenspraak met de deelnemers maken we per product uit de PDC een inschatting van het aantal te verwachten producten. • Het aantal verwachte producten x het kengetal = aantal begrote uren. • In samenspraak met de deelnemers nemen we uren op voor informatieverstrekking, maatwerk en onvoorzien. • Het totaal aantal uren x het uurtarief = deelnemersbijdrage.
Inrichting gebonden basistaken - Toezicht	• Het aantal inrichtingen x kengetal x frequentie = aantal basistaakuren. • In samenspraak met de deelnemers nemen we uren op voor onvoorzien, maatwerk en indien gewenst een hoger ambitieniveau. • Aantal basistaakuren x uurtarief = deelnemersbijdrage voor inrichtinggebonden basistaken.
Overige basistaken	• Voor meldingen sloop/asbest en bodem maken we in samenspraak met de deelnemers per product een inschatting van het aantal te verwachten ingediende meldingen. Het aantal verwachte producten x het kengetal x het uurtarief = deelnemersbijdrage. • Voor het toezicht op sloop/asbest: het aantal meldingen x kengetal x frequentie = aantal toezichtsuren bodem en asbest/sloop. Dit maal het integrale uurtarief = deelnemersbijdrage. • Voor het vrije veld toezicht bodem is 2.100 uur begroot. • Voor handhaving gaan we uit van dezelfde berekeningwijze als in de begroting van 2026. • Voor de bodemtaken geldt dat in samenspraak met de deelnemers afspraken zijn gemaakt over de wijze waarop deze in de begroting worden opgenomen. Als gevolg van de Omgevingswet zijn de bodemtaken dusdanig gewijzigd dat de oude systematiek niet meer voldeed. Op basis van de eerste ervaringscijfers met de Omgevingswet, is een systematiek voor 2026 ontwikkeld. Deze is ook toegepast in de begroting van 2027. Deze systematiek kwam in samenspraak met de deelnemers tot stand. • Voor de taken in het kader van energiebesparing hanteerden we de toezichtfrequentie conform het besluit van het algemeen bestuur (eens per 16 jaar).
BOA-coördinatie	• Conform besluitvorming in het bestuurlijke VTH-overleg is 700 uur opgenomen in voorliggende begroting. • De uren zijn naar rato van de deelnemersbijdrage voor basistaken verdeeld over de deelnemers.
Ketentoezicht	• Voor ketentoezicht zijn 6 fte opgenomen. • De uren zijn naar rato van de verhouding reguliere toezicht uren verdeeld over de deelnemers.
Collectieve taken	• Voor collectieve taken is 11.280 uur opgenomen. • Deze uren zijn naar rato van de deelnemersbijdrage voor basistaken verdeeld over de deelnemers.
Plustaken	• De omvang en samenstelling van de plustaken kwam in samenspraak met de deelnemers tot stand. • Per plustaak is vervolgens de tariefgroep bepaald. Het aantal uren per type plustaak vermenigvuldigd met het geldende tarief, leidt tot de deelnemersbijdrage voor de plustaken.
Rapportageverplichting werkgebonden personenmobiliteit	• Het aantal inrichtingen x kengetal = aantal basistaakuren. • Het totaal aantal uren x het uurtarief = deelnemersbijdrage.

Tabel 9. gehanteerde berekeningswijzen

Voor alle taken behalve de BOA-uren geldt dat we deze jaarlijks achteraf middels een nacalculatie afrekenen op basis van de werkelijk bestede uren.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

8.2 Overzicht van baten en lasten

OMSCHRIJVING (€ X1.000)	2026 BEGROTING	2027 BEGROTING		MUTATIE
Totale baten	**23.424**	**26.433**	**3.009**	**12,8%**
Deelnemersbijdragen	**21.541**	**24.698**	**3.157**	**14,7%**
Gemeenten	14.382	16.565	2.183	15,2%
Provincie	7.112	8.086	974	13,7%
Wetterskip	47	47	0	0,0%
Specifieke uitkeringen	**614**	**614**	**0**	**0,0%**
Financiële baten	**150**	**100**	**-50**	**-33,3%**
Overige baten	**1.119**	**1.021**	**-98**	**-8,8%**
Totale lasten	**23.424**	**26.433**	**3.009**	**12,8%**
Personeelskosten	**19.160**	**21.279**	**2.119**	**11,1%**
Primair proces	13.518	14.900	1.382	10,2%
Overhead	4.813	5.562	749	15,6%
DVO's	828	816	-12	-1,5%
Overige personeelskosten	**1.383**	**1.517**	**134**	**9,7%**
Kapitaallasten	**240**	**274**	**34**	**14,2%**
Bedrijfsvoeringskosten	**2.189**	**2.448**	**259**	**11,8%**
ICT-kosten	824	927	103	12,5%
Huisvestingskosten	732	834	102	14,0%
Overige bedrijfsvoeringskosten	633	687	54	8,5%
Onvoorzien	**105**	**258**	**152**	**144,7%**
Ontwikkelkosten	**272**	**658**	**386**	**141,7%**
Implementatie omgevingswet	**75**	**0**	**-75**	**-100,0%**

Tabel 10. exploitatiebegroting

De totale omvang van de begroting neemt toe met € 3,0 mln. (12.8%).

Hierbij is rekening gehouden met de volgende ontwikkelingen.

- Indexeringen op basis van CPB
- 2 Omgevingsadviseurs
- Versterken Ketentoezicht
- Verlagen productiviteitsnorm (in afwachting van onderzoek)
- Robuuste Bedrijfsvoering
- Implementatie zaaksysteem
- Arbeidsmarktcampagne
- Kosten Vakoverleg
- Post onvoorzien naar 1% van de begroting
- Verlagen verwachte renteopbrengst
- Bedrijfsvoeringskosten (wagenpark, huisvesting, ICT)

Baten

De deelnemersbijdrage stijgt als gevolg van de hiervoor genoemde ontwikkelingen met € 3,2 mln. (14,7%) ten opzichte van 2026.

De mutatie van de deelnemersbijdrage is niet voor elke deelnemer gelijk. Voor elke individuele deelnemer worden in samenspraak de begrote uren bepaald op basis van ervaringscijfers van voorgaande jaren. Dit kan leiden tot een verhoging of een verlaging van de begrote uren.

De Specifieke Uitkering Toezicht en Handhaving Energiebesparingsplicht (SPUK THE) is bedoeld om voor meerdere jaren extra capaciteit voor toezicht en handhaving te realiseren, zodat de organisatie op dit vlak een professionaliseringsslag kan maken. Deze baten zijn, in afwachting van de

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

concrete uitwerking van de SPUK-The (Energie) gelijk gehouden aan de verwachte baten van 2026.

De financiële baten zijn met € 50.000 verlaagd als gevolg van een lagere Euribor-rente, waardoor de renteopbrengsten dalen.

Lasten

Personeelskosten

De personeelskosten stijgen met € 2,1 mln. (11.1%). We zien hierbij een verschil in de stijging tussen de personeelskosten in het primaire proces en de overhead.

Primair proces

De personeelskosten primair proces stijgen als gevolg van:

PERSONEELSKOSTEN STIJGEN ALS GEVOLG VAN:	
Indexeringen	
Verlaging productiviteitsnorm	
Hoger aantal begrote uren, waardoor ook de formatie en dus de kosten toenemen. De toename van begrote uren komt vooral door:	• 2 fte Omgevingsadviseurs (Zie paragraaf 5.1.3 voor een toelichting) • 2 fte ketentoezicht (Zie paragraaf 5.1.4 voor een toelichting) • 3.000 uren ZZS. (Zie paragraaf 5.1.3 voor een toelichting)

Tabel 11. Stijging personeelskosten

Overhead

DE PERSONEELSKOSTEN VAN DE OVERHEAD STIJGEN ALS GEVOLG VAN:	
Indexeringen	
Robuuste bedrijfsvoering, die bestaat uit de volgende functies	• Directiesecretaris (1 fte) • Bedrijfsjurist (1 fte) • Strategische communicatie (1 fte) • Medewerker facilitair & huisvesting (1 fte) • Strategisch accountmanagement (1 fte) • Informatiebeheerder (1 fte) • Medewerker kwaliteit en processen (1 fte)

Tabel 12. Stijging overhead

Overige personeelskosten

De overige personeelskosten bestaan voor een deel uit kosten die meebewegen met de personeelskosten, te weten de opleidingskosten (3 procent van de loonsom) en het budget voor secundaire arbeidsvoorwaarden (1.2 procent). Ook is hieronder budget voor werving & selectie, budget voor outplacement en budget voor reiskosten conform de Regeling vergoeding reiskosten FUMO opgenomen.

Naast indexeringen in het budget voor overige personeelskosten verhoogd met € 40.000 voor de noordelijke arbeidsmarktcampagne.

Kapitaallasten

De kapitaallasten stijgen als gevolg van verwachte investeringen in hardware zoals telefoons en laptops en een investering geluidsapparatuur voor het verrichten van geluidsmetingen voor onze deelnemers.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Bedrijfsvoeringskosten

De bedrijfsvoeringskosten stijgen met € 259.000 (11,8%).

De ICT-kosten stijgen door hogere licentiekosten, onder meer door een toenemend gebruik van AI (Artificial Intelligence).

De huisvestingskosten stijgen door hogere onderhoudskosten voor installaties, waar in de begroting geen ruimte voor was, maar die gezien de staat van bijvoorbeeld het klimaatsysteem wel noodzakelijk zijn. In voorgaande jaren leidde dit tot een overschrijding van de begroting, die hiermee wordt voorkomen.

De overige bedrijfsvoeringskosten bestaan onder meer uit kosten voor het wagenpark, administratiekosten, verzekeringen en abonnementen. Deze kosten stijgen vooral als gevolg van indexeringen.

Onvoorzien

Het budget voor onvoorzien wordt gesteld op 1% van de begroting.

Sinds jaren is de post onvoorzien (€ 100.000) niet aangepast en bedroeg in voorgaande jaren circa 0,4% van de begroting. De post onvoorzien telt mee voor de bepaling van het weerstandsvermogen en zorgt hiermee voor meer financiële stabiliteit. Daarom wordt voorgesteld de post onvoorzien met ingang van 2027 standaard op 1% van de begroting te stellen.

Ontwikkelkosten

Het budget voor ontwikkelkosten wordt verhoogd met twee incidentele posten.

- Implementatie zaaksysteem. Per 1 januari 2027 gaat de FUMO naar verwachting over op een nieuw zaaksysteem. Dit zal, vooral in de beginperiode van 2027, leiden tot inefficiënties als gevolg van het vertrouwd raken met het nieuwe systeem. Hiervoor is een incidenteel budget opgenomen van € 300.000.

- Doorontwikkeling P&O. Voor de doorontwikkeling van P&O is een incidenteel budget opgenomen van € 80.000. Onderwerpen die hierbij aan de orde komen zijn procesoptimalisatie, herijking beleidsstukken, vergroten van deskundigheid en professionaliteit, optimalisatie van functionaliteiten in AFAS en structurele begeleiding bij WW en ziektewet instroom (FUMO is eigen risicodrager voor wat betreft WW).

8.3 Collectieve taken

In de begroting 2027 zijn 8.500 uren opgenomen voor de uitvoering van collectieve taken. Dit is een stijging ten opzichte van 2026. Dit wordt veroorzaakt door het opnemen van 2 fte Omgevingsadviseurs. Daarnaast is zijn de uren bedrijvenlijst uit de collectieve taken gehaald en is de functionaris die deze taak vervult onder afdeling bedrijfsvoering opgenomen, zoals in werkelijkheid ook het geval is.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven

Op advies van de strategische stuurgroep Financiën en Flexibiliteit heeft het VTH-MO de FUMO de opdracht gegeven om in de begroting 2027 de overhead als vaste begrotingspost op te nemen. Deze werkwijze sluit aan bij de door OD-NL geadviseerde, toekomstbestendige financieringssystematiek voor omgevingsdiensten. Door de overhead los te koppelen van de productie (declarabele uren) verkleinen we het financiële risico bij onderproductie. Deze keuze past binnen de kaders van de Gemeenschappelijke Regeling en de huidige financieringssystematiek van de FUMO. Op begrotingsbasis heeft dit geen invloed op de deelnemersbijdrage.

In onderstaande tabel zijn de tarieven voor 2027 opgenomen.

OMSCHRIJVING	TARIEFGROEP	UURTARIEF ZONDER OVERHEAD	INTEGRAAL UURTARIEF
Basistaken	nvt	€ 72,96	€ 137,10
Collectieve taken	nvt	€ 72,96	€ 137,10
Aanvullende en incidentele taken	Tariefgroep 1	€ 45,00	€ 109,00
	Tariefgroep 2	€ 59,00	€ 123,00
	Tariefgroep 3	€ 78,00	€ 142,00
	Tariefgroep 4	€ 92,50	€ 156,50

Tabel 13. tarieven 2027

De basistaken, collectieve taken en aanvullende taken worden bij de deelnemers vooraf in rekening gebracht en afgerekend op basis van het uurtarief zonder overhead. Voor incidentele taken en opdracht van niet-deelnemers wordt het integrale uurtarief gehanteerd.

8.5 Investeringen

We verwachten in 2027 voor € 100.000 aan investeringen te doen in ICT-gerelateerde zaken, zoals vervangingsinvesteringen in laptops en telefoons, maar ook investeringen in het netwerk.

Ook verwachten we in 2027 voor € 250.000 aan investeringen te doen in een nieuw te betrekken huurpand. De besluitvorming hierover is nog niet definitief, maar vooruitlopend op besluitvorming wordt hiervoor op deze wijze wel alvast investeringskrediet aangevraagd.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

8.6 Financieel meerjarenperspectief

Hieronder is het financieel meerjarenperspectief van de begroting opgenomen.

BEDRAGEN (€ X1.000)	2026 BEGROTING	2027 BEGROTING	2028 BEGROTING	2029 BEGROTING	2030 BEGROTING	2031 BEGROTING
Totale baten	**23.424**	**26.433**	**27.390**	**28.542**	**29.878**	**31.276**
Deelnemersbijdragen	**21.541**	**24.698**	**25.655**	**26.807**	**28.143**	**29.541**
Specifieke uitkeringen	**614**	**614**	**614**	**614**	**614**	**614**
Financiële baten	**150**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**
Overige baten	**1.119**	**1.021**	**1.021**	**1.021**	**1.021**	**1.021**
Totale lasten	**23.425**	**26.433**	**27.390**	**28.542**	**29.878**	**31.276**
Personeelskosten	**19.161**	**21.279**	**21.379**	**21.249**	**21.249**	**21.249**
Primair proces	13.518	14.900	15.000	14.870	14.870	14.870
Overhead	4.813	5.562	5.562	5.562	5.562	5.562
DVO's	828	816	816	816	816	816
Overige personeelskosten	**1.383**	**1.517**	**1.517**	**1.517**	**1.517**	**1.517**
Kapitaallasten	**240**	**274**	**274**	**274**	**274**	**274**
Bedrijfsvoeringskosten	**2.189**	**2.448**	**2.448**	**2.448**	**2.448**	**2.448**
ICT-kosten	824	927	927	927	927	927
Huisvestingskosten	732	834	834	834	834	834
Overige bedrijfsvoeringskosten	633	687	687	687	687	687
Onvoorzien	**105**	**258**	**258**	**258**	**258**	**258**
Ontwikkelkosten	**272**	**658**	**278**	**278**	**278**	**278**
Implementatie omgevingswet	**75**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Indexering	**0**	**0**	**1.237**	**2.519**	**3.855**	**5.253**

Tabel 14. meerjarenperspectief

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

BEDRAGEN (€ X1.000)	2026 BEGROTING	2027 BEGROTING	2028 BEGROTING	2029 BEGROTING	2030 BEGROTING
VASTE ACTIVA					
Financiële vast activa	15	15	15	15	15
Materiele vaste activa	850	650	525	400	200
	865	665	540	415	215
VLOTTENDE ACTIVA					
Overige vorderingen en overlopende activa	1.100	1.100	1.100	1.100	1.100
Liquide middelen	3.590	3.790	3.915	4.040	4.240
	4.690	4.890	5.015	5.140	5.340
TOTAAL ACTIVA	**5.555**	**5.555**	**5.555**	**5.555**	**5.555**
VASTE PASSIVA					
Eigen vermogen	800	800	800	800	800
Voorzieningen	55	55	55	55	55
Lening (langlopende deel)	200	200	200	200	200
	1.055	1.055	1.055	1.055	1.055
VLOTTENDE PASSIVA					
Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan eén jaar	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000
Overlopende passiva	500	500	500	500	500
	4.500	4.500	4.500	4.500	4.500
TOTAAL PASSIVA	**5.555**	**5.555**	**5.555**	**5.555**	**5.555**

Tabel 15. geprognosticeerde balans en toelichting

In de geprognosticeerde balans is rekening gehouden met de volgende punten:

- Afschrijvingen conform begroting en investeringen in de periode 2026 – 2030;
- Van de lening van € 1 miljoen is € 0,8 miljoen direct aflosbaar en daarmee onder de vlottende passiva verantwoord.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

9

Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

In bijlage 1 zijn vier overzichten opgenomen met specificaties van de deelnemersbijdrages.

- In tabel 16 is een totaalspecificatie opgenomen van de deelnemersbijdrage voor 2027.
- In tabel 17 is een specificatie opgenomen van de ontwikkeling van de deelnemersbijdrage 2027 ten opzichte van 2026.
- In tabel 18 is het overzicht opgenomen van het aantal basistaakbedrijven per categorie.

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

DEELNEMER	TOTALE BIJDRAGE	BASISTAKEN	PLUSTAKEN	OVERIGE OPBRENGSTEN	COLLECTIEVE OPDRACHTEN INCL KETENTOEZICHT	OVERHEAD
Achtkarspelen	770.374	317.118	40.382	-	54.316	358.559
Ameland	146.356	52.176	19.731	-	6.383	68.066
Dantumadiel	537.901	170.952	87.039	-	25.984	253.926
De Fryske Marren	1.523.008	630.686	81.593	-	98.973	711.756
Harlingen	660.095	217.956	96.458	-	36.924	308.757
Heerenveen	1.007.733	423.774	52.614	-	61.951	469.394
Leeuwarden	1.796.830	740.552	121.693	-	98.264	836.320
Noard-East Fryslân	1.508.990	575.500	129.313	-	103.838	700.340
Ooststellingwerf	785.749	339.115	25.712	-	54.285	366.637
Opsterland	693.422	309.928	13.746	-	45.901	323.845
Schiermonnikoog	55.451	19.510	7.198	-	2.860	25.883
Smallingerland	971.772	371.940	93.662	-	54.525	451.645
Súdwest-Fryslân	2.747.730	1.246.231	23.088	-	193.605	1.284.806
Terschelling	258.452	84.673	42.330	-	11.904	119.545
Tytsjerksteradiel	783.061	303.040	72.476	-	44.656	362.890
Vlieland	98.010	26.495	22.572	-	3.541	45.402
Waadhoeke	1.496.971	574.470	123.516	-	102.083	696.902
Weststellingwerf	723.175	326.051	9.037	-	50.262	337.825
Subtotaal	**16.565.080**	**6.730.166**	**1.062.160**	**-**	**1.050.256**	**7.722.498**
Provincie Fryslân	8.086.201	1.734.613	2.337.960	-	203.217	3.810.411
Wetterskip	46.753	-	46.753	-	-	-
Specifieke uitkeringen	613.916	-	-	613.916	-	-
Rente opbrengsten	100.000	-	-	100.000	-	-
Overige opdrachten incidenteel	1.021.153	-	-	1.021.153	-	-
Eindtotaal	**26.433.103**	**8.464.780**	**3.446.873**	**1.735.069**	**1.253.473**	**11.532.909**

Tabel 16. specificatie bijdrage per deelnemer

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Ontwikkeling deelnemersbijdrage

	a	b		c = b -/- a	
DEELNEMER	TOTALE BIJDRAGE BEGROTING 2026	TOTALE BIJDRAGE BEGROTING 2027		MUTATIE	
Achtkarspelen	632.779	770.374		137.595	21,7%
Ameland	128.958	146.356		17.398	13,5%
Dantumadiel	502.440	537.901		35.460	7,1%
De Fryske Marren	1.251.754	1.523.008		271.254	21,7%
Harlingen	596.314	660.095		63.781	10,7%
Heerenveen	882.000	1.007.733		125.734	14,3%
Leeuwarden	1.551.933	1.796.830		244.897	15,8%
Noard-East Fryslân	1.335.654	1.508.990		173.337	13,0%
Ooststellingwerf	791.515	785.749		- 5.766	-0,7%
Opsterland	601.309	693.422		92.112	15,3%
Schiermonnikoog	50.121	55.451		5.331	10,6%
Smallingerland	846.960	971.772		124.812	14,7%
Súdwest-Fryslân	2.317.679	2.747.730		430.051	18,6%
Terschelling	207.407	258.452		51.045	24,6%
Tytsjerksteradiel	687.278	783.061		95.784	13,9%
Vlieland	89.542	98.010		8.468	9,5%
Waadhoeke	1.274.483	1.496.971		222.487	17,5%
Weststellingwerf	634.186	723.175		88.989	14,0%
Subtotaal	14.382.312	16.565.080		2.182.768	15,2%
Provincie Fryslân	7.281.829	8.086.201		804.372	11,0%
Wetterskip	46.753	46.753		-	0,0%
Specifieke uitkeringen	613.916	613.916		-	0,0%
Rente opbrengsten	150.000	100.000		- 50.000	-33,3%
Overige opdrachten incidenteel	949.540	1.021.153		71.613	7,5%
Eindtotaal	23.424.351	26.433.103		3.008.753	12,8%

Tabel 17. ontwikkeling deelnemersbijdrage

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Overzicht aantal inrichtingen (basistaken)

SPECIFICATIE INRICHTINGEN					
Gemeente	Categorie B-	Categorie B	Categorie C	Categorie IPPC	Totaal
Achtkarspelen	312	91	27	16	446
Ameland	33	10	6	0	49
Dantumadiel	220	86	18	1	325
De Fryske Marren	656	235	84	10	985
Harlingen	91	80	43	3	217
Heerenveen	403	116	51	7	577
Leeuwarden	458	144	97	5	704
Noard-East Fryslân	512	327	78	13	930
Ooststellingwerf	209	71	47	11	338
Opsterland	239	61	49	5	354
Schiermonnikoog	40	10	2	0	52
Smallingerland	442	124	42	5	613
Súdwest-Fryslân	1.143	615	114	17	1.889
Terschelling	35	20	15	0	70
Tytsjerksteradiel	333	94	34	5	466
Vlieland	11	6	4	0	21
Waadhoeke	419	365	57	13	854
Weststellingwerf	242	64	53	7	366
Provincie Fryslân	0	0	0	53	53
Totaal	**5.798**	**2.519**	**821**	**171**	**9.309**

Tabel 18. aantal basistaakbedrijven per categorie

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Specificatie plusuren gemeenten

PRODUCT	VARIANT	Achtkarspelen	Ameland	Dantumadiel	De Fryske Marren	Harlingen	Heerenveen	Leeuwarden	Noard-East Fryslân	Ooststellingwerf	Opsterland	Schiermonnikoog	Smallingerland	Súdwest-Fryslân	Terschelling	Tytsjerksteradiel	Vlieland	Waadhoeke	Weststellingwerf	Totaal	Tariefgroep
		AANTAL UREN																			
Advies activiteit fysieke leefomgeving	Advies Geluid	300	54	80	350	416	450	980	370	200	0	0	450	0	150	250	15	450	0	4.515	3
	Advies Lucht (luchtkwaliteit en luchtemissies)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	50	0	0	0	0	0	0	50	4
	Advies Bodem (o.a. bodeminformatie)	0	0	0	0	75	0	0	0	0	0	0	0	0	48	0	20	0	0	143	3
	Advies energiebesparing en duurzaamheid	0	0	10	0	0	0	0	40	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	50	3
	Advies Juridisch	100	0	130	50	125	75	100	570	50	50	0	164	0	82	200	0	200	50	1.946	4
Advies activiteit fysieke leefomgeving	Advies externe veiligheid (i.r.t. Wm / Omgevingswet en RO)	84	12	47	161	76	117	178	189	30	73	8	107	250	27	124	8	50	20	1.560	3
	Beleidsondersteuning	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	20	0	100	200	0	320	4
	Nazca	9	3	9	9	9	9	0	27	9	9	3	9	9	3	9	3	18	9	156	3
	Register externe veiligheid	6	1	4	20	5	10	20	15	20	20	1	8	25	2	45	2	20	20	244	3
	Administratieve ondersteuning	0	0	0	0	120	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	30	0	0	150	1
Reguleringstaken	Reguleringstaken niet basistaak	0	0	244	0	50	0	0	160	0	0	0	50	0	0	0	0	120	0	624	2
	Reguleringstaken bodem (plustaak, waaronder bodemloket)	0	23	18	142	85	-	0	68	15	20	7	44	0	7	0	7	40	10	486	2
Toezicht	Toezicht niet basistaak	0	0	427	0	95	0	0	0	0	0	12	50	0	60	0	45	180	0	869	2
	Toezicht BOA domein II	0	66	264	264	264	0	264	0	0	0	66	264	0	66	264	66	264	0	2.112	3
	Toezicht bodem (plustaak)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Overige	Overig	0	100	27	0	0	0	0	168	0	0	0	0	12	75	0	0	50	0	432	3
	Piket niet basistaak	p.m.	0	0	100	p.m.	0	0	0	0	0	0	p.m.	0	0	p.m.	0	p.m.	0	100	2
Totaal aanvullende taken		**499**	**259**	**1.260**	**1.096**	**1.320**	**661**	**1.542**	**1.607**	**324**	**172**	**97**	**1.196**	**296**	**540**	**892**	**296**	**1.592**	**109**	**13.757**	

Tabel 19. Specificatie plusuren gemeenten

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Specificatie plusuren provincie

PROVINCIE FRYSLÂN	TARIEFGROEP				
Taakveld	**1**	**2**	**3**	**4**	**Totaal**
Externe Veiligheid	0	0	0	400	400
Geluid	0	0	300	0	300
Grondwater	0	1.135	0	0	1.135
Luchtvaart	0	0	250	0	250
Natuur	0	0	6.400	0	6.400
Ondersteuning	0	0	700	6.450	7.150
Ontgrondingen & Bodem	0	9.020	0	0	9.020
Strafrechtellijke handhaving	0	0	2.300	0	2.300
Vuurwerk	0	850	450	0	1.300
Zwemgelegenheden	0	4.590	0	0	4.590
Totaal	**0**	**15.595**	**10.400**	**6.850**	**32.845**

Tabel 20. Specificatie plusuren provincie

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

DEELNEMER	REGULERING (EXCL ACTUALISATIES)	ACTUALISATIES VERGUNNINGEN	TOEZICHT	ASBEST: REGULERING	ASBEST: TOEZICHT	BODEMTAKEN: REGULERING	BODEMTAKEN: TOEZICHT	VRIJE VELD TOEZICHT BODEM	HANDHAVING	ENERGIE-TOEZICHT	WERKGEB. PERS. MOB.	KETEN-TOEZICHT	BRIKS TAKEN	TOTAAL UREN
Achtkarspelen	1.185	266	1.429	133	80	488	264	100	194	55	6	400	-	4.599
Ameland	240	34	121	13	8	110	98	19	32	28	-	31	-	734
Dantumadiel	514	157	714	146	88	292	160	67	105	28	-	170	-	2.441
De Fryske Marren	2.423	560	2.565	226	136	988	681	233	385	173	14	671	-	9.055
Harlingen	831	300	853	60	36	333	257	51	134	48	-	269	-	3.172
Heerenveen	1.757	369	1.502	213	128	671	400	156	256	173	32	389	-	6.044
Leeuwarden	2.951	703	1.987	399	240	1.230	1.365	278	451	308	40	542	-	10.494
Noard-East Fryslân	1.963	573	2.795	338	203	653	431	149	350	142	10	798	-	8.405
Ooststellingwerf	1.636	430	1.256	160	96	293	297	50	208	92	4	375	-	4.896
Opsterland	1.159	328	1.058	180	108	439	482	109	190	85	4	292	-	4.433
Schiermonnikoog	50	7	93	20	12	32	18	9	12	7	-	18	-	276
Smallingerland	1.631	259	1.420	266	160	457	248	113	224	144	30	343	-	5.296
Súdwest-Fryslân	5.003	867	4.889	466	280	1.903	1.725	389	764	280	28	1.299	-	17.891
Terschelling	450	143	236	47	28	76	59	16	52	31	-	71	-	1.209
Tytsjerksteradiel	1.238	232	1.136	158	95	495	336	93	186	63	4	283	-	4.320
Vlieland	140	34	67	9	6	28	43	4	16	9	-	20	-	376
Waadhoeke	2.278	450	2.650	233	140	767	411	197	351	125	8	775	-	8.385
Weststellingwerf	1.753	403	1.176	120	72	310	160	67	200	79	10	335	-	4.684
Provincie Fryslân	13.750	-	6.990	-	-	-	1.317	-	-	-	-	900	1.330	24.287
Totaal uren	**40.953**	**6.115**	**32.935**	**3.185**	**1.916**	**9.561**	**8.753**	**2.100**	**4.110**	**1.870**	**190**	**7.980**	**1.330**	**120.998**

Tabel 21. Specificatie basistaakuren per deelnemer

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

BEGROTING FUMO BEDRAGEN (X € 1.000)	2027	0,1 BESTUUR	0,4 OVERHEAD, ONDERSTEUNING ORGANISATIE	0,8 OVERIGE BATEN EN LASTEN	7,4 MILIEUBEHEER	8,3 WONEN EN BOUWEN
Lasten:						
Personeelskosten	20.434	74	5.488	-	14.775	97
Inbesteding o.b.v. DVO's	816	-	816	-	-	-
Detachering Wetterskip	28	-	28	-	-	-
Materiele lasten	4.897	-	4.897	-	-	-
Onvoorzien	258	-	-	258	-	-
Onvoorzien	-	-	-	-	-	-
Totaal lasten	**26.433**	**74**	**11.229**	**258**	**14.775**	**97**
Baten:						
Basistaken	8.562	-	-	-	8.465	97
Aanvullende taken	3.447	-	-	-	3.447	-
Overige opbrengsten	14.424	-	-	-	14.424	-
Onvoorzien	-	-	-	-	-	-
Totaal baten	**26.433**	**-**	**-**	**-**	**26.336**	**97**
Saldo	**0**					

Tabel 23. Overzicht taakvelden

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

		OMSCHRIJVING RISICO	BEHEERSMAATREGELEN	BEDRAG	KANS (HOOG/MIDDEL/ LAAG)	IMPACT
1.	Inflatie	In de begroting van 2027 is rekening gehouden met een indexering van 4,2%. Dit is gebaseerd op de Middellange termijn raming van het CPB van september 2025. Het is onzeker wat de inflatie de komende periode gaat doen. Hierdoor ontstaat het risico dat de indexering ontoereikend is. Met name CAO-effecten kunnen tot extra kosten leiden. Een stijging van 2% boven op de indexering van de loonkosten, betekent een extra kostenpost van circa € 300.000.	• Geen beheersmaatregelen mogelijk	€ 300.000	M	€ 150.000
2.	Rente	In de begroting 2027 is rekening gehouden met een renteopbrengst van € 100.000. Het risico bestaat dat de rente verder gaat dalen en dat de begrote opbrengst niet gerealiseerd gaat worden. Het maximale risico wordt geschat op € 50.000.	• Geen beheersmaatregelen mogelijk	€ 75.000	M	€ 37.500
3.	Productivitet	De productiviteitsnorm is in de begroting 2027 verlaagd naar 1.330 uren per fte. Dit is hoger dan de realisatie van 2024 (1.312) en 2025 (1.290). Doordat de overhead met een vaste bijdrage wordt gedekt, is het financiële risico al fors verlaagd. Uitgaande van een realisatie van 1.300 uur en een formatie van 150 fte, schatten we het maximale risico in op € 350.000.	• "* Sturing op het behalen van de productiviteitsnorm. Hierbij kan gekeken worden naar de wijze van tijdsregistratie. • Met de deelnemers en het bestuur in gesprek gaan over de haalbaarheid van de productiviteitsnorm en deze eventueel bijstellen."	€ 350.000	M	€ 175.000
4.	ICT-Omgevingswet	Het ICT-landschap, waaronder het zaaksysteem LEEF, dient te worden aangepast aan de veranderende wet- en regelgeving. Daarnaast vereist de aansluiting op het digitale stelsel een organisatie die geheel digitaal kwalitatieve, hoogstaande informatie verzamelt en opmaakt. Dit betekent dat (interne) processen en systemen opnieuw ingericht moeten worden. Omvang van het risico is moeilijk te bepalen. Schatting risico is € 300.000.	• "• Werken met een gedegen projectplanning, waarin prioriteiten worden gesteld op basis van beschikbare uren/budget. • Goed verwachtingsmanagement richting de deelnemers."	€ 300.000	H	€ 240.000
5.	Outplacementkosten	In de begroting van de FUMO is een budget van € 200.000 opgenomen voor outplacementkosten. Het risico bestaat dat dit budget niet voldoende is om de werkelijke outplacementkosten te dekken.		€ 250.000	L	€ 50.000
Totaal				**1.275.000**		**652.500**

Tabel 24. Risico-analyse

Inhoudsopgave

1 Inleiding

2 In één oogopslag

3 Managementsamenvatting

4 De bestuurlijke behandeling

5 Algemene ontwikkelingen
- 5.1 Beleidsmatige ontwikkelingen
- 5.2 Organisatorische ontwikkelingen
- 5.3 Ontwikkelingen informatisering en automatisering

6 Programma's
- 6.1 Overzicht baten en lasten
- 6.2 Programma milieu
- 6.3 Programma bedrijfsvoering

7 Paragrafen
- 7.1 Paragraaf weerstandsvermogen
- 7.2 Paragraaf financiering
- 7.3 Paragraaf bedrijfsvoering
- 7.4 Paragraaf openbaarheid

8 De financiële begroting 2027
- 8.1 Uitgangspunten
- 8.2 Overzicht van baten en lasten
- 8.3 Collectieve taken
- 8.4 Integraal uurtarief en gedifferentieerde tarieven
- 8.5 Investeringen
- 8.6 Financieel meerjarenperspectief
- 8.7 Geprognosticeerde balans en toelichting

9 Bijlagen

Bijdragen per deelnemer

Bijlage 1: Specificatie bijdrage per deelnemer

Bijlage 2: Specificatie plusuren per gemeenten & Provincie Fryslân

Bijlage 3: Specificatie basistaakuren per deelnemer

Bijlage 4: Overzicht taakvelden

Bijlage 5: Risicoanalyse 2027

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Bijlage 6: Verdeelsleutel overhead

Gemeente	Basis	Plus	Collectief	Totaal	%
Achtkarspelen	4.746	499	345	5.590	3,11%
Ameland	746	259	57	1.061	0,59%
Dantumadiel	2.513	1.260	186	3.959	2,20%
De Fryske Marren	9.315	1.096	685	11.096	6,17%
Harlingen	3.256	1.320	237	4.814	2,68%
Heerenveen	6.197	661	461	7.318	4,07%
Leeuwarden	10.692	1.542	805	13.038	7,25%
Noard-East Fryslân	8.685	1.607	625	10.918	6,07%
Ooststellingwerf	5.023	324	369	5.716	3,18%
Opsterland	4.540	172	337	5.049	2,81%
Schiermonnikoog	285	97	21	404	0,22%
Smallingerland	5.441	1.196	404	7.041	3,92%
Súdwest-Fryslân	18.380	296	1.354	20.030	11,14%
Terschelling	1.232	540	92	1.864	1,04%
Tytsjerksteradiel	4.436	892	329	5.657	3,15%
Vlieland	383	296	29	708	0,39%
Waadhoeke	8.648	1.592	624	10.865	6,04%
Weststellingwerf	4.803	109	354	5.267	2,93%
Provincie Fryslân	24.674	32.845	1.885	59.405	33,04%
Totaal	**123.998**	**46.602**	**9.200**	**179.799**	**100,00%**

Tabel 25. Verdeelsleutel overhead